

EKSTERNI IZVJEŠTAJ O REALIZACIJI STRATEGIJE I AKCIONOG PLANA ZA ZAŠTITU BIOLOŠKE RAZNOLIKOSTI BOSNE I HERCEGOVINE 2015-2020

Opšte napomene

Odlukom o izboru najpovoljnijeg ponuđača na konkurentski zahtjev N-4/24 Udruženja građana Fojničani i Odlukom Komisije za nabavke broj: MZP5/24 od 14.2.2024. godine za Konkurentski zahtjev za nabavku usluge N-4/24, usluga izrade eksternog izvještaja za Strategiju i akcioni plan za zaštitu biološke raznolikosti Bosne i Hercegovine 2015-2020 povjerena je stručnoj radnoj grupi koju su sačinjavali: Šabanović Elvedin – voditelj radne grupe, Boškailo Aldin – član i Milanović Vojo - član. Radna grupa je u zadatom roku analizirala predmetni dokument sa ciljem utvrđivanja stepena i uspješnosti njegove realizacije kao i identifikacije i uspostave mehanizama za unaprjeđenje saradnje civilnog društva i organa vlasti u ovoj oblasti.

Glavne aktivnosti:

- Uspostava tima za prikupljanje relevantnih podataka za analizu realizacije Strategije i akcionog plana za zaštitu biološke raznolikosti Bosne i Hercegovine za period 2015-2020
- Analiza prikupljenih podataka i izrada izvještaja o realizaciji Strategije i akcionog plana za zaštitu biološke raznolikosti Bosne i Hercegovine za period 2015-2020
- Javno prezentovanje izvještaja i prijedloga modela za javni monitoring realizacije Strategije i akcionog plana za zaštitu biološke raznolikosti Bosne i Hercegovine za period 2015-2020

Metodološki okvir za procjenu:

Učinak prema navedenim globalnim strateškim pravcima i AICHI ciljevima koji direktno doprinose očuvanju biološke raznolikosti Bosne i Hercegovine ocjenjivati prema sljedećem trendu:

- nedostupno (0)
- smanjenje (1)
- stagnira (2)
- umjereno se poboljšava (3)
- na putu ili održavanju postizanja ciljeva (4)
- cilj postignut (5)

Pri analizi procjene stepena realizacije AICHI ciljeva iz Strategije i akcionog plana za zaštitu biološke raznolikosti Bosne i Hercegovine za period 2015-2020 obavezno vršiti korelaciju sa Strateškim ciljem 3 iz Strategije zaštite okoliša Federacije Bosne i Hercegovine za period 2022-2032.

Sažetak za donosioce odluka sa preporukama

Poglavlje izraditi nakon završene Procjene stepena realizacije AICHI ciljeva iz Strategije i akcionog plana za zaštitu biološke raznolikosti Bosne i Hercegovine.

Tabela 1. Osnova za procjenu stepena realizacije AICHI ciljeva iz Strategije i akcionog plana za zaštitu biološke raznolikosti Bosne i Hercegovine

Globalni strateški pravac	Strategija i akcioni plan za zaštitu biološke raznolikosti Bosne i Hercegovine za period 2015-2020		R.b.	Nacionalni cilj	Mjere
STRATEŠKI PRAVAC A: Utjecati na skrivene uzroke gubitka biološke raznolikosti pozicioniranjem biološke raznolikosti u organima vlasti i društvu	AICHI cilj 1	Javna svijest o vrijednostima biološke raznolikosti	1.	Do 2020. godine povećati nivo javne svijesti u oblasti zaštite biološke raznolikosti	Anketiranje javnosti i monitoring medija Omogućiti osiguranje novčanih sredstava za projekte zaštite biološke raznolikosti Formiranje baze podataka realiziranih projekata Pripremiti i usvojiti Strategiju CEPA BiH
	AICHI cilj 2	Integriranje vrijednosti biološke raznolikosti u nacionalne i lokalne strategije razvoja	2.	Do 2020. godine integrirati vrijednosti biološke raznolikosti u strategije razvoja i strateške planove sa naglaskom na ruralni razvoj	Pripremiti Studiju o ekonomskoj valorizaciji ekosistema i biološkoj raznolikosti (TEEB) Uskladiti postojeće i nove strategije razvoja, uključujući smanjenje siromaštva, s nacionalnim ciljevima o biološkoj raznolikosti Integrirati nacionalne ciljeve o biološkoj raznolikosti u postojeće i nove prostorne planove
	AICHI cilj 3	Eliminacija štetnih poticajnih mjera	3.	Do 2020. godine smanjiti negativne i povećati pozitivne poticaje i subvencije u cilju očuvanja biološke raznolikosti	Definirati i izračunati pozitivne i negativne poticaje i subvencije Omogućiti osiguranje novčanih sredstava za pozitivne poticaje i subvencije Uvesti sistem praćenja pozitivnih i

					negativnih poticaja i subvencija te pripremiti godišnje izvještaje
	AICHI cilj 4	Održiva proizvodnja i upotreba prirodnih resursa	4.	Do 2019. godine pripremiti i usvojiti planove za održivu proizvodnju i potrošnju prirodnih resursa	Uspostaviti funkcionalan institucionalni i zakonski okvir za održivu proizvodnju i potrošnju prirodnih resursa Izraditi i usvojiti akcione planove za održivu proizvodnju i potrošnju prirodnih resursa
STRATEŠKI PRAVAC B: Smanjiti direktne pritiske na biološku raznolikost i promovirati održivu upotrebu	AICHI cilj 5	Prirodna staništa	5.	Do 2020. godine kompletirati inventarizaciju flore, faune i gljiva BiH, ekosistema i tipova staništa BiH	Napraviti inventarizaciju ekosistema i tipova staništa BiH Napraviti inventarizaciju za floru, faunu i gljive BiH
	AICHI cilj 6	Održivo upravljanje morskim i slatkovodnim resursima	6.	Do 2020. godine pripremiti i implementirati programe održivog upravljanja svim ribolovnim vodama (ribarske osnove)	Izraditi implementirati programe za održivo upravljanje svim ribolovnim vodama
	AICHI cilj 7	Održiva poljoprivreda, akvakultura i šumarstvo	7.	Do 2020. godine uspostaviti i razviti sistem održive poljoprivredne proizvodnje, posebno organske i integralne proizvodnje, te očuvanje i uzgoj autohtonih vrsta Do 2019. godine pripremiti i implementirati strategije za razvoj akvakulture i	Usvojiti zakon o organskoj proizvodnji hrane u FBiH Analizirati trenutno stanje i tržište u oblasti organske i integralne proizvodnje Odabrati potencijalne agencije za certificiranje organske i integralne proizvodnje

				poribljavanja ekonomski važnih vrsta riba (za vodene ekosisteme koji nisu staništa rijetkih i endemskih vrsta) Do 2020. godine certificirati sve državne šume u BiH	Kontinuirano povećavati poticaje i subvencije za organsku i integralnu proizvodnju, te za in situ on farm uzgoj autohtonih vrsta Izraditi akcioni plan razvoja organske i integralne poljoprivredne proizvodnje u BiH Mapirati područja i odrediti ekonomski važne vrste za poribljavanje i uzgoj Pripremiti i implementirati strategije za razvoj akvakulture i poribljavanja ekonomski važnih vrsta Donošenje/usvajanje zakona o šumarstvu FBiH Osigurati novčana sredstva i angažirati akreditirane firme za certifikaciju Osigurati kontrole tokom procesa implementacije certificiranja Razviti planove dinamike certificiranja šuma
	AICI cilj 8	Zagađenje i prekomjerna prisutnost štetnih nutrijenata po biološku raznolikost	8.	Do 2020. godine uspostaviti sistem prečišćavanja industrijskih i komunalnih otpadnih voda te praćenje potrošnje pesticida i fertilizatora	Uspostaviti sistem prioritizacije izgradnje najvećih i najznačajnijih prečištača Uspostaviti monitoring kvaliteta otpadnih voda i

					formirati baze podataka Analizirati vrste i količine pesticida i fertilizatora koji se koriste Uspostava sistema monitoringa pesticida, fertilizatora i plodnosti tla
	AICHI cilj 9	Invazivne vrste	9.	Do 2018. godine pripremiti strategije za invazivne vrste	Identifikacija vrsta i populacija invazivnih životinja, biljaka i gljiva te formiranje baze podataka Priprema strategije za invazivne vrste Formiranje sistema praćenja i definiranje metoda kontrole širenja invazivnih vrsta
	AICHI cilj 10	Osjetljivi ekosistemi pogođeni antropogenim pritiscima i klimatskim promjenama	10.	Do 2015. godine umanjiti antropogene pritiske na osjetljive ekosisteme na koje utječu klimatske promjene	Uspostaviti nova zaštićena područja koja sadrže visokoplaninske, gorske, reliktno-refugijalne i/ili kraške ekosisteme, uključujući pripadajuća močvarna područja
STRATEŠKI PRAVAC C: Poboljšati status biološke raznolikosti očuvanjem ekosistema, vrsta i genetičke raznolikosti	AICHI cilj 11	Zaštićena područja	11.	Do 2020. godine specifičnu biološku raznolikost BiH (kanjonski, gorski, visokoplaninski i močvarni ekosistemi, kraška polja i aluvijalne ravni) mapirati i urgentno zaštititi u skladu s važećim prostornim dokumentima	Pripremiti analizu (uključujući mapiranje) planiranih zaštićenih područja Pokrenuti procedure za uspostavu zaštićenih područja planiranih prostornim planovima te pratiti njihov napredak Osnivanje ili imenovanje postojećih institucija

					koje će upravljati zaštićenim područjem
	AICI cilj 12	Ugrožene vrste	12.	Do 2020. godine izraditi crvene knjige biljaka, životinja i gljiva te usvojiti akcione planove za zaštitu najugroženijih taksona	Identificirati ugrožene vrste i njihove lokalitete Formirati in situ i ex situ zaštitu ugroženih vrsta Izrada, usvajanje i implementacija akcionih planova i crvenih knjiga
	AICI cilj 13	Genetska raznolikost	13.	Do 2020. godine pripremiti i implementirati programe in situ i ex situ zaštite domaćih sorti i pasmina i njihovih divljih srodnika, uključujući njihovu inventarizaciju te uspostavljanje parametara autohtonosti	Identifikacija i evaluacija stanja postojećih autohtonih genetičkih resursa u BiH Unaprjeđenje postojećih i izrada novih zakonskih i podzakonskih akata koji se bave problematikom genetičkih resursa Izrada i implementacija programa za održivo upravljanje genetičkim resursima Favoriziranje poljoprivredne prakse zasnovane na gajenju autohtonih ili udomaćenih biljnih sorti i rasa domaćih životinja
STRATEŠKI PRAVAC D: Jačati opće koristi od biološke raznolikosti i ekosistemskih servisa	AICI cilj 14	Očuvani ekosistemi koji pružaju esencijalne usluge	14.	Do 2020. godine mapirati i evaluirati koristi od šumskih, poljoprivrednih i vodenih ekosistema, a mehanizam okolinske dozvole i nadzornu inspekciju ojačati unutar prostora zaštićenih	Osigurati ljudske i tehničke kapacitete za procjenu ekosistemskih usluga u BiH Izvršiti analizu stanja ekosistemskih usluga u BiH

				područja, područja od posebnog interesa i područja plana za ekološku mrežu Natura 2000.	Ojačati mehanizam okolinskih dozvola i nadzornu inspekciju
	AICHI cilj 15	Restaurirani ekosistemi i povećana otpornost	15.	Do 2020. godine restaurirati 30 kopovskih jezera u močvarna staništa, povećati produktivnost svih kategorija šuma, očuvati postojeću površinu poplavnih šuma joha i vrba, te povećati uređene gradske zelene površine za 20%	Uspostaviti saradnju i sinergiju među relevantnim institucijama Osigurati sredstva i ostale kapacitete za restauraciju jezera i postojećih poplavnih šuma te implementirati mjere restauracije Izvršiti pošumljavanje degradiranih šumskih ekosistema autohtonim vrstama Osigurati sredstva za povećanje zelenih gradskih površina
	AICHI cilj 16	Protokol iz Nagoye	16.	Do 2018. godine pripremiti legislativu i uspostaviti uvjete za ratifikaciju i implementaciju Protokola iz Nagoye	Uskladiti domaću legislativu sa zahtjevima Protokola iz Nagoye Ratificirati Protokol iz Nagoye
STRATEŠKI PRAVAC E: Implementaciju CBD-a ojačati participativnim planiranjem, upravljanjem znanjima i izgradnjom kapaciteta	AICHI cilj 17	NBSAP kao usvojeni instrument politika	17.	Do 2020. godine uspostaviti i ojačati saradnju za unaprjeđenje zaštite i održive upotrebe biološke raznolikosti u zemljama zapadnog Balkana	Održavanje godišnjih sastanaka NFP-a i predstavnika naučne zajednice o potencijalnim prekograničnim projektima Razmjena informacija i podataka te dobrih praksi u oblasti upravljanja biološkom raznolikošću
	AICHI cilj 18	Tradicionalno znanje, inovacije i prakse	18.	Do 2017. godine uspostaviti centre za očuvanje i implementaciju tradicionalnih znanja	Dokumentirati tradicionalna znanja i prakse za održivo korištenje biološke raznolikosti

				i praksi, posebno u ruralnim područjima od interesa	Uspostaviti monitoring tradicionalnih znanja i praksi
	AICHI cilj 19	Naučno znanje i tehnologije	19.	Do 2020. godine ojačati Ulogu naučnoistraživačkih i stručnih institucija te NVO sektora i medija, uključujući unapređenje naučnih tehnologija	Osigurati održavanje internetske stranice CHM-a BiH Organizacija simpozija/konferencija u oblasti očuvanja biološke raznolikosti Unaprjeđenje naučnih tehnologija
	AICHI cilj 20	Finansijska sredstva	20.	Do 2017. godine pripremiti i usvojiti strategiju za mobilizaciju finansijskih resursa za očuvanje biološke raznolikosti	Pripremiti i usvojiti strategiju za mobilizaciju finansijskih resursa

Tabela 2. Procjena stepena realizacije AICHI ciljeva iz Strategije i akcionog plana za zaštitu biološke raznolikosti Bosne i Hercegovine 2015-2020

Strategija i akcioni plan za zaštitu biološke raznolikosti Bosne i Hercegovine za period 2015-2020					
		Trend	Nacionalni cilj	Mjere	Trend
AICHI cilj 1	Javna svijest o vrijednostima biološke raznolikosti	3	Do 2020. godine povećati nivo javne svijesti u oblasti zaštite biološke raznolikosti	Anketiranje javnosti i monitoring medija	3
				Omogućiti osiguranje novčanih sredstava za projekte zaštite biološke raznolikosti	3
				Formiranje baze podataka realiziranih projekata	2
				Pripremiti i usvojiti Strategiju CEPA (engl. Communication, Education and Public Awareness) komunikacije, edukacije i javne svijesti u BiH	2
Narativni opis					
Prema navodima Strategije zaštite okoliša FBiH 2022-2032 stanje javne svijesti stanovništva u korelaciji je sa kvalitetom obrazovanja i ulaganja u istraživanja i promotivne aktivnosti, te stepenom primjene participativnog pristupa u odlučivanju. Procjena je da razvoj javne ekološke svijesti pojedinca započinje u sistemu obrazovanja pa je neophodno kontinuirano podizanje kvaliteta obrazovanja i njegovo upotpunjavanje najnovijim znanjima o stanju prirode u Federaciji BiH uz sistemski potpomognutu, koordiniranu i ciljanu podršku za usavršavanje nastavnog kadra. Više dokumenata nastalih u periodu 2003-2020 (Akcioni plan za zaštitu okoliša BiH, Drugi pregled stanja okoliša u BiH, Izvještaj o stanju okoliša u BiH, Peti nacionalni izvještaj prema CBD-u BiH, NBSAP i drugi) prepoznaju nizak nivo javne svijesti o zaštiti prirode i zaštiti okoliša, uključujući biološku raznolikost što predstavlja jedan od problema sa kojim se suočavaju zemlje u razvoju i zemlje sa privredom u tranziciji. Upravo zbog toga organizacije civilnog društva (NVO) imaju veliku ulogu kada je riječ o komuniciranju, podizanju javne svijesti i educiranju o zaštiti prirode i zaštiti okoliša, uključujući biološku raznolikost u BiH. Shodno svojim kapacitetima više od 100 organizacija u FBiH projekte vezano za promociju i podizanje javne svijesti o potrebi zaštite okoliša i biološke raznolikosti realiziraju na različite načine potpomognuti (su)finansiranjem vladinih i inostranih subjekata. U posljednje vrijeme u BiH je vidljivo umrežavanje organizacija sa izvjesnim planskim razvojem aktivnosti u ovoj oblasti (Mreža EKO BiH, Mreža za zaštitu prirode BiH, Koalicija za zaštitu rijeka BiH, Savez za šume BiH itd.). Trend: Očuvanje biološke raznolikosti kroz povećanje nivoa javne svijesti u Bosni i Hercegovini do 2020. godine (-2024) umjereno se poboljšava.					

AICHI cilj 2	Integriranje vrijednosti biološke raznolikosti u nacionalne i lokalne strategije razvoja	2	Do 2020. godine integrirati vrijednosti biološke raznolikosti u strategije razvoja i strateške planove sa naglaskom na ruralni razvoj	Pripremiti Studiju o ekonomskoj valorizaciji ekosistema i biološkoj raznolikosti (TEEB)	2
				Uskladiti postojeće i nove strategije razvoja, uključujući smanjenje siromaštva, s nacionalnim ciljevima o biološkoj raznolikosti	2
				Integrirati nacionalne ciljeve o biološkoj raznolikosti u postojeće i nove prostorne planove	2

Narativni opis

Studija o ekonomskoj valorizaciji ekosistema i biološkoj raznolikosti (TEEB) je globalna inicijativa koja obuhvata područja kao što su poljoprivreda, prirodni kapital, računovodstvo prirodnog kapitala i zemljišta, usmjerena je na "činjenje vrijednosti prirode vidljivima". Njen glavni cilj je integracija vrijednosti biološke raznolikosti i ekosistema u donošenje odluka na svim razinama. TEEB slijedi strukturirani pristup procjeni koji pomaže donositeljima odluka da prepoznaju širok spektar koristi koje pruža biološka raznolikost, da te vrijednosti izraze u ekonomskim terminima i, gdje je to prikladno, da ih uključe u proces donošenja odluka. TEEB u BiH nije donesena. Strategija Evropske unije za biološku raznolikost (2020) čiji cilj je staviti biološku raznolikost na put oporavka do 2030. godine postavila je sveobuhvatan okvir obaveza i akcija za rješavanje glavnih uzroka njenog gubitka, što uključuje integraciju nacionalnih ciljeva BiH o biološkoj raznolikosti u postojeće i nove prostorne planove. Prilikom pripreme prostorno-planske dokumentacije u BiH u većini slučajeva nisu izrađeni posebni dokumenti o zaštiti prirode, a podaci o biodiverzitetu su ograničeni ili u potpunosti nedostaju, naročito na lokalnom nivou.

Trend: Očuvanje biološke raznolikosti kroz integriranje vrijednosti biološke raznolikosti u strategije razvoja i strateške planove sa naglaskom na ruralni razvoj u Bosni i Hercegovini do 2020. godine (-2024) **stagnira**.

AICHI cilj 3	Eliminacija štetnih poticajnih mjera	2	Do 2020. godine smanjiti negativne i povećati pozitivne poticaje i subvencije u cilju očuvanja biološke raznolikosti	Definirati i izračunati pozitivne i negativne poticaje i subvencije	1
				Omogućiti osiguranje novčanih sredstava za pozitivne poticaje i subvencije	3
				Uvesti sistem praćenja pozitivnih i negativnih poticaja i subvencija te pripremiti godišnje izvještaje	1

Narativni opis

U Bosni i Hercegovini nema egzaktnih podataka o poticajima i subvencijama koje nanose štetu biološkoj raznolikosti, niti o onim koji imaju pozitivne utjecaje, prije svega jer ne postoji kontinuitet praćenja poticaja i subvencija koje imaju efekte na biološku raznolikost, niti institucije ili sektori sa različitih nivoa koje su nadležne za okoliš imaju godišnji izvještaj o vrijednostima pozitivnih i negativnih poticaja i subvencija na osnovu kojih bi se

formirao zajednički izvještaj o napretku u postizanju nacionalnih ciljeva o biološkoj raznolikosti. Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) 2005. godine je kao koristan analitički alat usvojila definiciju “štetnih subvencija” za biološku raznolikost prema kojoj su one “rezultat vladine akcije koja daje prednost potrošačima i proizvođačima kako bi dopunili svoje prihode ili smanjili svoje troškove, a da se na taj način diskriminira politika zaštite okoliša”. Obzirom da štetne (negativne) subvencije povećavaju nivo otpada, zagađenje i eksploataciju prirodnih resursa, u cilju očuvanja biološke raznolikosti neophodno je razmotriti prilagodbu poticaja i subvencija namijenjenih očuvanju prirodnih staništa, ali i smanjenje negativnih poticaja sa fokusom na održivije prakse naročito u sektorima industrije, transporta, energije, poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, sve kroz uspostavu saradnje i sinergije među relevantnim institucijama Bosne i Hercegovine koje trebaju analizirati postojeće poticaje i subvencije, i odrediti koji od navedenih poticaja i subvencija predstavljaju prijetnju i nanose štetu biološkoj raznolikosti, a koje imaju pozitivan utjecaj u smislu zaštite. Ovo bi pomoglo nadležnim ministarstvima okoliša i interesnim stranama da prioritiziraju postojeće i nove moguće poticaje i subvencije, osiguraju novčana sredstva na državnom nivou, izrade upute za apliciranje na međunarodne fondove, i ravnopravno raspodijele dobijena novčana sredstva po sektorima što bi konačno osiguralo stalna sredstva za projekte zaštite biološke raznolikosti i strategiju za mobilizaciju finansijskih resursa.

Trend: Očuvanje biološke raznolikosti kroz smanjenje negativnih i povećanje pozitivnih poticaja i subvencije u cilju očuvanja biološke raznolikosti u Bosni i Hercegovini do 2020. godine **stagnira**.

AICHI cilj 4	Održiva proizvodnja i upotreba prirodnih resursa	3	Do 2019. godine pripremiti i usvojiti planove za održivu proizvodnju i potrošnju prirodnih resursa	Uspostaviti funkcionalan institucionalni i zakonski okvir za održivu proizvodnju i potrošnju prirodnih resursa	3
				Izraditi i usvojiti akcione planove za održivu proizvodnju i potrošnju prirodnih resursa	3

Narativni opis

Prirodni resursi nisu beskonačno dostupni za ljudsku upotrebu. Ograničeni su ne samo neobnovljivi (ugalj, nafta i prirodni gas, razne vrste kamena, metali) nego i obnovljivi resursi (energija vjetra, sunca i vode). Zbog toga ljudsko društvo mora da koristi prirodne resurse ekonomično i na održiv način. Trenutno dominantan način proizvodnje, linearna proizvodnja, zasnovan je na modelu “uzmi – koristi – baci”. Model linearne ekonomije bio je prevashodno vođen ostvarivanjem profita bez obzira na negativan uticaj po životnu sredinu i prirodne resurse. U privredama zasnovanim na linearnoj ekonomiji dio materijala se reciklira, dok ostali dijelovi, koji se ne recikliraju (najčešće zbog dizajna i sastava materijala), završavaju na deponijama. Alternativa takvom, neodrživom modelu proizvodnje, jeste cirkularna ekonomija, kojom bi se umanjili štetni uticaji na životnu sredinu i obezbijedilo održiva upotreba prirodnih resursa. U pogledu implementacije i razvoja programa održive potrošnje i proizvodnje, prema prikupljenim informacijama, u jedinicama lokalne samouprave kao što su Bihać, Trebinje i Stolac, provode se projekti koji se tiču održivosti u proizvodnji roba i usluga sa svrhom umanjenja ekološkog uticaja i ograničenja korištenja resursa kroz upotrebu novih tehnologija. Što se tiče održivog upravljanja i korištenja prirodnih resursa, a što se odnosi na količine materijala koji se koriste u proizvodnji i potrošnji, jedinica lokalne samouprave kao što su Gradačac, Visoko, Goražde, Tešanj posebnu pažnju poklanjaju sistemu upravljanja vodovodnim sistemom. Prikupljanje otpada uz koncept 3R prisutan je u nekoliko općina i gradova kao što su Bihać, Cazin, Mostar, Bijeljina, Višegrad, Zenica, Prijedor i Široki Brijeg, ali je ograničena njegova ponovna upotreba i reciklaža. Opština Laktaši i grad Visoko npr. imaju pomno razrađen SECAP plan za period do 2030.

godine. Vidljivo je da u pobrojanim, ali i drugim samoupravnim jedinicama u BiH koje ovdje nisu navedene, postoji određeni napredak, ali se i dalje teško može govoriti o jasnoj viziji da se postigne ovaj cilj. Održivo upravljanje prirodnim resursima jedno je od sedam tematskih područja projekta BiH ESAP 2030+ koje pokriva nekoliko važnih sektora i treba da rezultira Strategijom zaštite okoliša na svim nivoima vlasti u BiH, zajedno sa Akcionim planom u kojem će biti navedeni strateški i tematski ciljevi i mjere što će pomoći prelasku na održivo upravljanje resursima u Bosni i Hercegovini.

Trend: Očuvanje biološke raznolikosti kroz pripremu i usvojene planove za održivu proizvodnju i potrošnju prirodnih resursa u Bosni i Hercegovini do 2020. godine (-2024) **umjereno se poboljšava.**

AICHI cilj 5	Prirodna staništa	2	Do 2020. godine kompletirati inventarizaciju flore, faune i gljiva BiH, ekosistema i tipova staništa BiH	Napraviti inventarizaciju ekosistema i tipova staništa BiH	2
				Napraviti inventarizaciju za floru, faunu i gljive BiH	2

Narativni opis

Inventura ekosistema i tipova staništa kao i popis flore, faune i gljiva u BiH su neophodni jer su dostupni podaci nepotpuni, segmentirani i vrlo često postoje različiti podaci u materijalima o broju određenih vrsta u BiH pa i određena neslaganja. Do 2020. godine nije kompletirana inventarizacija, ali su značajni koraci urađeni tek u godinama poslije. U okviru Procjene stanja prirode u BiH navodi se da su u BiH prisutni raznovrsni šire rasprostranjeni i specifični pejzaži u kojima se nalazi više od 200 različitih ekosistema te da broj potrebnih terenskih istraživanja kojima bi se utvrdila sadašnja struktura i površina ekosistema u pejzažima Bosne i Hercegovine nije dovoljan što je i jedan od osnovnih razloga zašto u BiH još uvijek ne postoji jedinstvena klasifikacija ekosistema. Alge i cijanobakterije su među najslabije istraženim grupama organizama u Bosni i Hercegovini sa oko 514 poznatih vrsta. Sve dosadašnje procjene o broju biljaka u BiH ukazuju da se on kreće u rasponu 3000-7000 taksona, a prema IV Nacionalnom izvještaju za biodiverzitet BiH broj od 5134 taksona svrstava BiH na 3. mjesto u Evropi. Najbrojnije porodice vaskularnih biljaka u BiH su glavočiike, mahunarke, trave, kupusnjače, štitarke, ruže, usnatice, karanfili, strupnikovke, šiljovke, žabnjaci, ljiljani, orhideje i druge, dok je samo za neke od njih u posljednje vrijeme u BiH kompletirana čeklista sa rasprostranjenjem. Fauna slatkovodnih riba izdvaja se najvišim diverzitetom u okviru porodice Cyprinidae sa 51 poznatom vrstom, dok morsku faunu BiH naseljava oko 210 različitih ribljih vrsta. U BiH pouzdano žive 25 taksona vodozemaca i 37 taksona gmizavaca sa još 3 predstavnika morskih gmizavaca. Kada je u pitanju ornitofauna za BiH se navodi 351 vrsta ptica. Prema dostupnim literaturnim podacima faunu kopnenih sisara u BiH čini 91 vrsta među kojima su najbolje istraženi predstavnici glodara i slijepih miševa, dok morske sisare BiH predstavlja populacija migratornih vrsta kitova. Biodiverzitet kopnenih i vodenih beskičmenjaka u fauni BiH čini 6108 vrsta među kojima su najbolje istraženi predstavnici faune leptira. Kada je u pitanju broj morskih beskičmenjaka za BiH se navodi 125 vrsta. Najsadržajnije djelo o gljivama "Gljive – šumsko bogatstvo Bosne i Hercegovine" (2008) za BiH navodi 103 vrste gljiva, dok kasnija istraživanja dokazuju da je ovaj broj barem 4 puta veći. Značajan napredak u razvoju efikasnog sistema prikupljanja podataka o biološkoj raznolikosti ostvaren je kroz uspostavu informacionog sistema za zaštitu prirode Federacije BiH i RS-a. Premda postoje rezultati brojnih istraživanja na osnovu kojih se procjenjuje da BiH spada među zemlje s najvećim stepenom biološke raznolikosti u Evropi, egzaktni izdvojeni podaci o raznolikosti na specijskom i ekosistemskom nivou za Federaciju BiH su nepotpuni. Dobar primjer sistematiziranih podataka je čeklista vaskularne flore RS-a u kojoj je predstavljeno 3697 biljnih taksona za ovaj dio BiH.

Trend: Očuvanje biološke raznolikosti kroz inventarizaciju ekosistema i tipova staništa, flore, faune i gljiva u Bosni i Hercegovini do 2020. godine (-2024) **stagnira.**

AICHI ciljevi 6 i 7	Održivo upravljanje morskim i slatkovodnim resursima i Održiva poljoprivreda, akvakultura i šumarstvo	3	Do 2019-2020. godine pripremiti i implementirati strategije za razvoj akvakulture i poribljavanja ekonomski važnih vrsta riba (za vodene ekosisteme koji nisu staništa rijetkih i endemskih vrsta), certificirati sve državne šume u BiH i implementirati programe održivog upravljanja svim ribolovnim vodama (ribarske osnove), uspostaviti i razviti sistem održive poljoprivredne proizvodnje, posebno organske i integralne proizvodnje, te očuvanje i uzgoj autohtonih vrsta	Izraditi implementirati programe za održivo upravljanje svim ribolovnim vodama	3
				Usvojiti zakon o organskoj proizvodnji hrane u FBiH	5
				Analizirati trenutno stanje i tržište u oblasti organske i integralne proizvodnje	3
				Odabrati potencijalne agencije za certificiranje organske i integralne proizvodnje	4
				Kontinuirano povećavati poticaje i subvencije za organsku i integralnu proizvodnju, te za in situ on farm uzgoj autohtonih vrsta	3
				Izraditi akcioni plan razvoja organske i integralne poljoprivredne proizvodnje u BiH	5
				Mapirati područja i odrediti ekonomski važne vrste za poribljavanje i uzgoj	2
				Pripremiti i implementirati strategije za razvoj akvakulture i poribljavanja ekonomski važnih vrsta	2
				Donošenje/usvajanje zakona o šumarstvu FBiH	2
				Osigurati novčana sredstva i angažirati akreditirane firme za certifikaciju	4

				Osigurati kontrole tokom procesa implementacije certificiranja	2
				Razviti planove dinamike certificiranja šuma	4
Narativni opis					
Izrađena je krovna Strategija okoliša/životne sredine Bosne i Hercegovine (BiH ESAP 2030+), Strategija zaštite okoliša FBiH 2022-2032 za koju je donesena Strateška studija o procjeni uticaja na okoliš, Strategija zaštite životne sredine RS 2022-2032, Strategija zaštite životne sredine Brčko Distrikta 2022-2032 i usvojeni su prioriteti i mjere za oblast Održivog upravljanja resursima gdje se navodi i oblast šumarstva. U sektoru šumarstva se finalizira proces sertifikacije šuma. Oko 61% ukupne šumske površine BiH je FSC certificirano, u FBiH u 7 od 10 njenih kantona. Sve certificirane površine u BiH su u državnom vlasništvu. Sa druge strane, kontinuirano se odvija sertifikacija šuma u privatnom vlasništvu u skladu sa PEFC zahtjevima. Samo 11% certificiranih šumskih površina su HCVF šume visoke zaštitne vrijednosti. U BiH trenutno postoji 8 javnih preduzeća za gospodarenje šumama koja su zadužena za FSC certificirane šume. Većina kantona u FBiH imaju kantonalne zakone o šumama uz izuzetak nekih kao što je npr. Hercegovačko-neretvanski kanton. Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva pripremio je i stavilo u 2024. na javnu raspravu Zakon o šumama u Federaciji BiH koji ne postoji još od 2009. godine. Donesen je Strateški plan ruralnog razvoja BiH 2018-2021 i entitetski planovi za razvoj poljoprivrednog sektora. Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih poslova BiH pripremio je Okvirni dokument Strateškog plana ruralnog razvoja BiH za razdoblje od 2023. do 2027. kojim se utvrđuju strateški ciljevi postupnog usklađivanja poljoprivrede i ruralnog razvoja sa Zajedničkom poljoprivrednom politikom Evropske unije (ZPP EU) i privlačenja investicija. Akvakultura se razvija u skladu sa planovima poribljavanja, a institucionalna analiza sektora ribarstva i akvakulture u Bosni i Hercegovini posljednji put je urađena 2015. godine. Trend: Očuvanje biološke raznolikosti kroz održivo upravljanje poljoprivrednim, akvakulturnim i šumskim područjima u Bosni i Hercegovini do 2020. godine (-2024) umjereno se poboljšava.					
AICHI cilj 8	Zagađenje i prekomjerna prisutnost štetnih nutrijenata po biološku raznolikost	3	Do 2020. godine uspostaviti sistem prečišćavanja industrijskih i komunalnih otpadnih voda te praćenje potrošnje pesticida i fertilizatora	Uspostaviti sistem prioritizacije izgradnje najvećih i najznačajnijih prečištača	2
				Uspostaviti monitoring kvaliteta otpadnih voda i formirati baze podataka	2
				Analizirati vrste i količine pesticida i fertilizatora koji se koriste	3
				Uspostava sistema monitoringa pesticida, fertilizatora i plodnosti tla	3
Narativni opis					

Zagađenje i prekomjerna prisutnost štetnih nutrijenata okarakterisana je kao opasna prijetnja za biološku raznolikost prema Konvenciji o biološkoj raznolikosti (CBD), a kao glavni razlozi navedeni su razvoj urbanizacije, industrije, intenzivne poljoprivrede, transporta, turizma i sl. U BiH prema podacima Agencije za statistiku najveći teret zagađenja voda dolazi od otpadnih voda. Međutim, za period od 2008-2013. godine došlo je do smanjenja ukupne količine otpadnih voda za 15,05%, a taj broj 2013 godine se smanjio na 14,38%. Agencija za statistiku navodi da se ukupna količina otpadnih voda u 2018. godini, povećala za 2,3% u odnosu na prethodnu godinu. Akcijski planovi provedbe vodnih direktiva (APID) nisu usvojeni još ni za jednu direktivu za sektor voda. U okviru projekta EnvIS "Jačanje BiH institucija sektora okoliša" (2011-2014) su bili izrađeni APID-i za tri Direktive: o vodi za piće i o urbanim otpadnim vodama te za direktivu o procjeni i upravljanju poplavnim rizicima, ali nisu nikada usvojeni. Ažuriranje APID-a za Direktivu o urbanim otpadnim vodama je predviđeno kroz realizaciju skoro započetog projekta "Razvoj master planova aglomeracija u BiH za efektivno planiranje i implementaciju EU Direktive o urbanim otpadnim vodama (EU UWWTD)". Zatim, Zelena agenda za Zapadni Balkan (EU, 2020) podrazumijeva prelazak zemlje na sistem održive ekonomije, a u skladu sa Evropskim zelenim planom. S tim u vezi, navode se konkretne preporuke za pet oblasti razvoja u kojima će EU nastaviti podržavati zemlje u regionu, jedna od tih oblasti jeste i uklanjanje onečišćenja vazduha, vode i tla. Također, EU je u prethodnih 7 godina uspostavila veći broj Direktiva, te je u narednom periodu neophodno usklađivanje Zakonskih okvira na entitetskim nivoima i Brčko Distrikta prema navedenim Direktivama. Zakon o organskoj proizvodnji u Republici Srpskoj donesen je 2013. godine, a u FBiH 2016. godine. Međutim, u preporukama iz analitičkog izvještaja – saopćenje Komisije Evropskom parlamentu i Vijeću, Mišljenje Komisije o zahtjevu BiH za članstvo u EU od 29.5.2019., navodi se da bi BiH posebno trebala da usvoji "Zakon o organskom uzgoju na nivou države". Zakon na državnom nivou do današnjeg dana nije uspostavljen. Stanje organske proizvodnje u BiH se povećava svake godine što potvrđuju i izvještaji (Willer i Lerund, 2011-2019). Međutim, zbog nedostatka centralizovanog sistema prikupljanja podataka (informacionih sistema), podaci o površinama, proizvodnji, poticajima u organskoj proizvodnji su parcijalni, nedostupni za javnost, umanjujući cjelokupan efekat rasta broja proizvođača/površina u sektoru, a time i manjkom interesa za organskim proizvodima na teritoriji BiH s obzirom na kapacitet i potencijal. Zagađenje i prekomjerna prisutnost štetnih nutrijenata tretirana je i u Strateškom planu ruralnog razvoja BiH 2018-2021 i entitetskim planovima za razvoj poljoprivrednog sektora. Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih poslova BiH pripremiло je Okvirni dokument Strateškog plana ruralnog razvoja BiH za razdoblje od 2023. do 2027. kojim je navedena i mjera 3.3.2. Zaštita površinskih i podzemnih voda od zagađenja iz poljoprivrede. Osim toga, data tematika je obuhvaćena i novim strateškim dokumentima: Strategija zaštite okoliša FBiH 2022-2032, Strategija zaštite životne sredine RS 2022-2032 i Strategija zaštite životne sredine Brčko Distrikta 2022-2023.

Trend: Očuvanje biološke raznolikosti kroz uspostavljanje sistema prečišćavanja industrijskih i komunalnih otpadnih voda te praćenje potrošnje pesticida i fertilizatora u Bosni i Hercegovini do 2020. godine (-2024) umjereno se poboljšava.

AICHI cilj 9	Invazivne vrste	3	Do 2018. godine pripremiti strategije za invazivne vrste	Identifikacija vrsta i populacija invazivnih životinja, biljaka i gljiva te formiranje baze podataka	3
				Priprema strategije za invazivne vrste	2
				Formiranje sistema praćenja i definiranje metoda kontrole širenja invazivnih vrsta	2
Narativni opis					

Trenutna problematika invazivnih vrsta u BiH pretežno je obuhvaćena kroz regulativu različitim zakonskim i podzakonskim aktima na nivou entiteta (FBiH i RS) i Brčko distrikta, a manjim dijelom na nivou države BiH. Također, o invazivnim vrstama izvještavano je i u brojnim strateškim državnim i entitetskim dokumentima, kao što su na primjer: NEAP – Nacionalni akcioni plan za zaštitu okoliša Bosne i Hercegovine iz 2003.; Bosna i Hercegovina – Zemlja raznolikosti: Prvi izvještaj Bosne i Hercegovine za Konvenciju o biološkoj raznolikosti iz 2008. godine; Strategija i akcioni plan za zaštitu biološke raznolikosti Bosne i Hercegovine (2015-2020) iz 2015. godine; Strategija zaštite okoliša Federacije BiH 2008-2018; Strategija zaštite prirode Republike Srpske; Izvještaj o stanju okoliša u BiH iz 2012. godine; Drugi nacionalni izvještaj BiH u skladu s Okvirnom konvencijom Ujedinjenim nacija iz 2013. godine; Treći nacionalni izvještaj i drugi dvogodišnji izvještaj o emisiji stakleničkih plinova BiH: u skladu s Okvirnom konvencijom Ujedinjenih nacija o klimatskim promjena iz 2016. godine; Plan upravljanja oblasnim riječnim slivom (distriktom) rijeke Save Republike Srpske (2017-2021); Plan upravljanja oblasnim riječnim slivom (distriktom) rijeke Trebišnjice Republike Srpske (2017-2021); Nacionalni izvještaj BiH za Konvenciju o biodiverzitetu zaključno sa Šestim nacionalnim izvještajem Bosne i Hercegovine prema Konvenciji o biološkoj raznolikosti iz 2019. godine itd. Međutim, trenutno niti na državnom nivou niti na entitetskom nivou, kao ni u Distriktu Brčko, ne postoje zakonski i podzakonski akti kojima je regulirano praćenje, kontrola i smanjivanje negativnih utjecaja ovih vrsta. Izuzetak čini ambrozija, gdje su na nivou entiteta i distrikta Brčko donijete Odluke o mjerama za suzbijanje korovske biljke ambrozije. BiH je od 2002. godine potpisnica Konvencije o biološkoj raznolikosti (Odlukom o ratifikaciji CBD-a (član V.3.d Ustava BiH, 152. sjednica), a tekst Konvencije o biološkoj raznolikosti je objavljen u Službenom glasniku BiH broj 13/02) i Protokola o biološkoj sigurnosti (Službeni glasnik BiH broj 12/08) koji se između ostalog bave i problematikom invazivnih vrsta i prema kojima se BiH obavezala da će u svojim planovima i ciljevima raditi na suzbijanju invazivnih vrsta. Tek 2019. godine proveden je prvi entitetski projekat o invazivnim stranim vrstama čiji su ciljevi bili standardizacija terminologije, inventarizacije invazivnih stranih vrsta u FBiH i određivanje statusa invazivnosti te je unutar njega navedeno 74 invazivne strane biljne vrste. Republika Srpska kao ni Brčko distrikt nisu izradili listu invazivnih vrsta. U Strategiji zaštite životne sredine Brčko distrikta BiH za period 2016-2026. godine u okviru mjere 1.1. Inventarizacija vrsta i uspostavljanje Crvene knjige za Brčko distrikt BiH u sklopu Crvene knjige za BiH naglašeno je da je važno i potrebno identifikovati invazivne vrste. U okviru BiH ESAP 2030+ izrađene su usklađene strategije i akcioni planovi za Federaciju BiH, Republiku Srpsku i Brčko distrikt koje predstavljaju strateške dokumente. Prema Strategiji i akcionom planu za zaštitu biološke raznolikosti Bosne i Hercegovine (2015-2020) postavljen je cilj da se do 2018. godine pripreme strategije za invazivne vrste, a da se do 2020. godine identificiraju i prioritiziraju putevi unosa invazivnih vrsta sa kontrolom ili iskorijenjivanjem prioritetnih vrste te uspostavljanju i provođenju mjera kontrole, nažalost niti jedna od navedenih mjera do današnjeg dana nije učinjena. Prema Strategiji zaštite okoliša FBiH 2022-2032 definirana je mjera 3.5.2. Revidirati i organizirati listu invazivnih vrsta koja ima za cilj redovnu reviziju prve liste invazivnih vrsta u Federaciji BiH, te implementacija planova za njihovo suzbijanje i sprječavanje širenja. Okvirno područje djelovanja je: Inoviranje liste invazivnih vrsta u Federaciji BiH na osnovu monitoringa, Priprema crne, sive i bijele liste invazivnih vrsta Federacije BiH, te Priprema i implementacija akcijskih planova za invazivne vrste s pripadajućih listi. Period implementacije mjere je 2028.-2029. godina. Prema Strategiji zaštite životne sredine RS 2022-2032 definirana je mjera 3.4.4. Usvajanje liste invazivnih vrsta koja ima za cilj izradu liste invazivnih vrsta sa akcionim planom mjera, period implementacije je 2022-2030. godina. Prema Strategiji zaštite životne sredine Brčko Distrikta 2022-2023 definirane su mjere 3.4.4. Usvajanje Liste invazivnih vrsta sa akcionim planom djelovanja koja ima za cilj pripremiti Crnu, Sivu i Bijelu listu invazivnih vrsta sa akcionim planom za invazivne vrste sa pripadajućih listi - period implementacije je do 2025. godine, te 3.4.5. Revizija liste invazivnih vrsta koja ima cilj redovan monitoring i revizija liste invazivnih vrsta – period implementacije je do 2032. godine.

Trend: Očuvanje biološke raznolikosti kroz kontrolu invazivnih stranih vrsta u Bosni i Hercegovini do 2020. godine (-2024) **umjereno se poboljšava.**

AICHI cilj 10	Osjetljivi ekosistemi pogođeni antropogenim pritiscima i klimatskim promjenama	3	Do 2015. godine umanjiti antropogene pritiske na osjetljive ekosisteme na koje utječu klimatske promjene	Uspostaviti nova zaštićena područja koja sadrže visokoplaninske, gorske, reliktno-refugijalne i/ili kraške ekosisteme, uključujući pripadajuća močvarna područja	3
--------------------------	--	----------	---	--	----------

Narativni opis

Prema Prvom nacionalnom izvještaju BiH prema Konvenciji o biološkoj raznolikosti (CBD) iz 2008. godine visokoplaninski pejzaži, gorski pejzaži i reliktno-refugijalni pejzaži su označeni kao visoko osjetljivi na klimatske promjene, te se u skladu sa Okvirnom konvencijom UN-a o klimatskim promjenama (engl. United Nations Framework Convention on Climate Change – UNFCCC) (2009, 2013) očekuju značajni utjecaji klimatskih promjena na biljke čija su staništa u planinskim područjima BiH. Također, predviđen je i značajan uticaj na kraške pejzaže (naročito močvare), što predstavlja veliku opasnost jer osim klimatskih promjena oni su pogođeni i antropogenim pritiscima. Prema izvještajima Međuvladinog panela za klimatske promjene (IPCC) (Climate change 2013 – The Physical Science Basis, 2013) u BiH se mogu očekivati snažni utjecaji klimatskih promjena na biološku raznolikost. Upravo zbog uticaja klimatskih promjena i antropogenih pritisaka stvaraju se uslovi za naturalizaciju stranih vrsta, od kojih će pojedine vrste postati i invazivne vrste (invazivne vrste su uz gubitak staništa okarakterisani i kao glavni uzročnik smanjenja biološke raznolikosti). Važne strateške odrednice kao i ciljevi zaštite biodiverziteta i uticaja klimatskih promjena definisani su u desetogodišnjem Šestom akcionom programu (2001–2010.) koji je donesen na osnovu Evropske strategije za održivi razvoj koja je usvojena 2001. godine (Geteborška strategija). Vijeće ministara je 2013. godine usvojilo Strategiju prilagođavanja na klimatske promjene i nisko karbonskog razvoja za Bosnu i Hercegovinu za period 2013–2025, čiji strateški cilj je bio povećavanje otpornosti Bosne i Hercegovine na klimatsku varijabilnost i klimatske promjene, uz sprječavanje degradacije okoliša i postepeno smanjenje emisije stakleničkih gasova. Bosna i Hercegovina je potpisala Pariški sporazum te je kao doprinos tome usvojila dokument “Namjeravane aktivnosti ublažavanja klimatskih promjena (INDC)” za period do 2030. godine. Potpisivanjem Deklaracije o zelenom programu za Zapadni Balkan, 10. novembra 2020. u Sofiji, Bosna i Hercegovina je iskazala opredjeljenje za sprovođenje mjera između ostalog i u oblasti ublažavanja klimatskih promjena. Bosna i Hercegovina je do sada uradila i predala tri izvještaja o klimatskim promjenama i dva dvogodišnja izvještaja o emisijama GHG-a. 2018. godine usvojena je Okvirna energetska strategija BiH do 2035. godine. U decembru 2020. godine izrađena je Strategija prilagođavanja klimatskim promjenama i nisko emisionog razvoja Bosne i Hercegovine za period 2020–2030. u okviru projekta “Izrada Četvrtog nacionalnog izvještaja o klimatskim promjenama prema UNFCCC (FNC)”. U aprilu 2022. godine završen je projekat „Unaprjeđenje procesa Nacionalnog plana adaptacije u BiH“. U martu 2023. godine u organizaciji USAID-ovog projekta podrške razvoju održivog turizma u Bosni i Hercegovini (Turizam projekat) i projekta “Održivost zaštićenih područja u BiH” (SPA projekat) koji provodi Razvojni program Ujedinjenih nacija u BiH (UNDP), a finansira Globalni fond za okoliš (GEF),

održana je obuka za upravljače zaštićenih područja u Federaciji BiH s ciljem smanjenja uticaja novonastalih klimatskih prijetnji po ključne vrijednosti biološke raznolikosti, osiguranjem mogućnosti za održivo upravljanje i povećano finansiranje zaštićenih područja. Projekat provodi aktivnosti usmjerene na smanjenje ranjivosti ključnih elemenata biološke raznolikosti i jačanje otpornosti odabranih zaštićenih područja u BiH na klimatske promjene. U novim strateškim dokumentima (Strategija zaštite okoliša Federacije Bosne i Hercegovine 2022-2032. godina, Strategija zaštite okoliša Republike Srpske 2022-2032. godina i Strategija zaštite okoliša Brčko distrikta Bosne i Hercegovine 2022-2032. godina) definirani su prioriteti i mjere vezane za klimatske promjene.

Trend: Očuvanje biološke raznolikosti kroz umanjivanje antropogenih pritiska na osjetljive ekosisteme na koje utječu klimatske promjene u Bosni i Hercegovini do 2020. godine (-2024) **umjereno se poboljšava.**

AICHI cilj 11	Zaštićena područja	3	Do 2020. godine specifičnu biološku raznolikost BiH (kanjonski, gorski, visokoplaninski i močvarni ekosistemi, kraška polja i aluvijalne ravni) mapirati i urgentno zaštititi u skladu s važećim prostornim dokumentima	Pripremiti analizu (uključujući mapiranje) planiranih zaštićenih područja	3
				Pokrenuti procedure za uspostavu zaštićenih područja planiranih prostornim planovima te pratiti njihov napredak	3
				Osnivanje ili imenovanje postojećih institucija koje će upravljati zaštićenim područjem	3

Narativni opis

Zakonom iz 1964. godine u Bosni i Hercegovini su bile definirane sljedeće kategorije zaštite: Strogi rezervat, Prirodni rezervat prirode, Nacionalni park, Specijalni rezervati, Zaštićeni prirodni pejzaž, Spomenik prirode, Biljne vrste, te zaštićene Životinjske vrste, Ptice pjevice, Ptice močvarice, Ptice grabežljivice (Dalmatin et al. 2008). Sukladno zakonskim odredbama uspostavljeni su prvi nacionalni parkovi u Bosni i Hercegovini: NP "Kozara", osnovan 1967. godine i NP "Sutjeska", a 1994/1995. godine parkom prirode je proglašeno Hutovo blato i Blidinje. Usvajanjem okolišnih zakona na razini Federacije Bosne i Hercegovine definirane su nove kategorije zaštite prirodnih vrijednosti prema IUCN standardima: Zaštićeno prirodno područje, Nacionalni park, Spomenik prirode i Zaštićeni krajolik/pejzaž. Zakonska rješenja donijela su značajan pomak u zaštiti prirode uspostavom ovih zaštićenih područja, gdje se površina pod zaštitom od 0,5% teritorije BiH povećala na 2,20% (Dalmatin et al. 2008; 2010). Dati procenat je izuzetno nizak, budući da Strateški dokument (NEAP, 2003) navodi da bi traj procenat trebao iznositi barem 10% cjelokupne teritorije. Nadležnost nad proglašenjem područja zaštićenim u FBiH uređena je između kantona i Federacije. Prve dvije kategorije zaštite (Ia – Strogi rezervat prirode; Ib – Područje divljine; II – Nacionalni park) po kategorizaciji Međunarodne unije za očuvanje prirode (engl. International Union for Conservation of Nature - IUCN) u nadležnosti su proglašenja Parlamenta FBiH, dok su ostale kategorije, tj. od treće do šeste (III – Park prirode, IV – Područja upravljanja staništima/vrstama, V – Zaštićeni pejzaž, i VI – Zaštićena područja sa održivim korištenjem prirodnih resursa) u nadležnosti kantona. Ako se zaštićena područja nalaze na teritoriju dva ili više kantona, ova područja proglašava Parlament FBiH. U RS-u, stručne poslove zaštite prirode i prirodnih dobara obavlja Republički zavod za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog naslijeđa koji izrađuje Stručnu osnovu – Studiju zaštite zaštićenog područja, na osnovu koje se donosi akt o proglašenju zaštićenog područja. Zavisno od kategorije, Nacionalni park proglašava Narodna skupština RS-a, dok Strogi rezervat prirode i Posebni rezervat prirode, Zaštićeno stanište i Zaštićene pejzaže proglašava Vlada RS-a, na prijedlog MPUGE-a RS. Skupština jedinice lokalne samouprave, uz saglasnost ministarstva, proglašava zaštićenim Spomenik prirode i Zaštićeno područje sa održivim korištenjem prirodnih resursa. Ako se zaštićena područja

nalaze na području oba entiteta, prijedlog za zaštitu daju FMOiT i MPUGE RS u skladu s Međuentitetskim programom zaštite okoliša. U Distriktu Brčko zaštićena područja se proglašavaju na nivou Skupštine Brčko Distrikta. Prostornim planom FBiH (2008-2028) predviđa se uspostavljanje 14 novih zaštićenih područja s ukupnim prostornim obuhvatom od oko 4.488 km² površine, što iznosi 18,5% od površine FBiH. Značajan broj kantona je krenuo ka realizaciji zaštite pojedinih područja, tako npr. Skupština Hercegovačko-neretvanskog kantona (2021) je proglasila Zaštićeni pejzaž/krajolik Vjetrenica – Popovo Polje, sa površinom od 4.712,19 ha. Prostorni plan RS-a do 2015. godine postavio je cilj da se pod zaštitu stavi 15% do 20% teritorija ukupne površine RS-a. Brčko Distrikt nema niti jedno zaštićeno područje, te u Strategiji zaštite životne sredine Brčko Distrikta BiH za period 2016-2026. godina navodi mjeru 1.2.2. Uspostava zaštićenih područja i izrada planova za održivo upravljanje zaštićenim područjima sa rokom implementacije do 2025. godine, gdje navodi 11 područja s prepoznatim visokim prirodnim vrijednostima za koje treba provesti procedure proglašenja zaštićenih područja u odgovarajućim kategorijama. U okviru BiH ESAP 2030+ izrađene su usklađene strategije i akcioni planovi za Federaciju BiH, Republiku Srpsku i Brčko distrikt koje predstavljaju strateške dokumente. Prema Strategiji zaštite okoliša FBiH 2022-2032, Strategiji zaštite životne sredine RS 2022-2032 i Strategiji zaštite životne sredine Brčko Distrikta 2022-2023 zaštićena područja su obuhvaćena većim brojem prioriteta i mjera. Također, u Bosni i Hercegovini su do 2020. godine pokrenute istraživačke aktivnosti na identifikaciji i valorizaciji prirodnih područja sa izraženijim prirodnim diverzitetom (u skladu sa preporukama Bernske konvencije (1979.) i Habitat direktive (1992.)), date aktivnosti traju i danas. U prvih desetak godina ovog perioda realizirano je nekoliko baznih projekata koji su se odnosili na identifikaciju EMERALD vrsta i EMERALD tipova staništa u svrhu identifikacije i prostorne organizacije mreže EMERALD područja u Bosni i Hercegovini koja zahtijevaju posebne mjere zaštite njihovih staništa. Navedeni projekti rezultirali su uspostavom određene inicijalne baze podataka ali nisu uspjeli inicirati aktivnosti na praktičnoj uspostavi EMERALD mreže u BiH. U 2007. godini, WWF MedPO je započeo ambiciozan projekat za podršku implementaciji evropske ekološke mreže NATURA 2000 u BiH. kao poseban rezultat projekta predstavlja dodatak koji se odnosi na pripremu i izradu "Smjernica za pripremu planova upravljanja za NATURA 2000 područja u Bosni i Hercegovini sa indikativnim planovima upravljanja područja Tišina, Orjen-Bijela gora i Vranica" (Golub et al 2015). U navedenim dokumentima prezentirane su teorijske i metodološke smjernice za NATURA 2000 planove upravljanja sa aspekta njihove sadržajne strukture i izrade kao i njihovog značaja u kontekstu zakonske zaštite NATURA 2000 područja. U dodatku navedenog dokumenta priloženi su Indikativni planovi za upravljanje potencijalnim NATURA 2000 područjima: Tišina (Golub, 2014a; Milanović, 2014a), Orjen-Bijela gora (Golub, 2014b; Milanović, 2014b). Vranica (Đug, 2014; Golub, 2014c; Milanović, 2014c). Projekat je realiziran u skladu sa projektnim ciljevima i uz publikaciju dvije istoimene brošure. Uvažavajući istaknute činjenice i sukladno članku 33. stava 1. Zakona o zaštiti prirode ("Službene novine Federacije BiH", br. 33/03), Vlada Federacije Bosne i Hercegovine je na 12. sjednici održanoj 29. juna 2011. godine, donijela Uredbu o programu NATURA 2000 – Zaštićena područja u Evropi. Zakonski osnov za donošenje Uredbe o programu NATURA 2000 - Zaštićena područja u Evropi sadržan je u odredbi člana 33. stav 1. Zakona o zaštiti prirode ("Službene novine Federacije BiH", br. 33/03). Ova uredba odnosi se na evropski program NATURA 2000 u cilju formiranja ekološke mreže zaštićenih prirodnih tipova staništa i vrsta na području Federacije BiH i uključivanja određenih područja u međunarodnu ekološku mrežu zaštićenih prirodnih staništa i staništa vrsta. Uredba sadrži ciljeve očuvanja područja NATURA 2000 i neophodne mjere zaštite za očuvanje ili dostizanje povoljnog stanja populacija divljih biljnih i životinjskih vrsta u prirodi (u nastavku teksta: biljne i životinjske vrste), njihovih staništa i tipova staništa, čije održavanje je u interesu Evropske unije (Anonymus, 2014a). U Bosni i Hercegovini ne postoji jedinstvena klasifikacija tipova habitata (ali literaturni podaci pružaju dobru osnovu za njihovo poznavanje), niti karta koja bi mogla biti osnova za odabir tipova staništa od evropskog značaja, te ispunjavanja obaveza koje proizilaze iz Direktive o staništima. Realizacijom IPA projekta „Podrška implementaciji Direktiva o pticama i staništima u BiH (2012–2015)“, za područje BiH urađena je analiza distribucije tipova staništa i vrsta navedenih u datim direktivama. Ukupno je evidentirano 70 različitih tipova staništa i 208 vrsta, od kojih su 109 ptice. Također,

pripremljen je prijedlog plana ekološke mreže Natura 2000 u BiH. Predložena su ukupno 122 područja koja čine ekološku mrežu ukupne površine 956.776,59 ha (oko 20% ukupne državne teritorije). U skladu sa postignutim rezultatima i preporukama ovog projekta u periodu nakon 2011. godine nastavljene su aktivnosti na daljnjem razvoju mreže NATURA 2000 područja u Bosni i Hercegovini, u koje se kao najznačajniji može izdvojiti projekat "Vodič kroz tipove staništa u BiH prema direktivi o staništima EU" (Milanović et al. 2015). S tim ciljem su definirani i prioriteti i mjere vezane za staništa u Strategiji zaštite okoliša Federacije Bosne i Hercegovine 2022-2032. godina, Strategiji zaštite okoliša Republike Srpske 2022-2032. godina i Strategiji zaštite okoliša Brčko distrikta Bosne i Hercegovine 2022-2032. godina.

Trend: Očuvanje biološke raznolikosti kroz uspostavu novih zaštićenih područja u Bosni i Hercegovini do 2020. godine (-2024) **umjereno se poboljšava.**

AICHI cilj 12	Ugrožene vrste	2	Do 2020. godine izraditi crvene knjige biljaka, životinja i gljiva te usvojiti akcione planove za zaštitu najugroženijih taksona	Identificirati ugrožene vrste i njihove lokalitete	2
				Formirati in situ i ex situ zaštitu ugroženih vrsta	2
				Izrada, usvajanje i implementacija akcionih planova i crvenih knjiga	2

Narativni opis

Problematica ugroženih vrsta definisana je kroz izradu Crvenih listi zaštićenih vrsta na entitetskom nivou. Republika Srpska je 2012. godine definisala Uredba o Crvenoj listi zaštićenih vrsta flore i faune RS-a (Službeni glasnik RS, br. 124/12), koja sadrži listu vaskularne flore, ptica, riba, sisara, vodozemaca, gmizavaca i podcarstva Metazoa. Usvojena Uredba sadrži popise svih zabilježanih vrsta, bez definisanja IUCN kategorija ugroženosti. Federacija Bosne i Hercegovine je 2013. godine usvojila Crvena lista ugroženih biljaka, životinja i gljiva u FBiH ("Službene novine FBiH", br. 07/14). Prema ovoj listi obuhvaćene su biljne vrste, sisari, ptice, gmizavci, vodozemci, ribe i kolouste sa pregledom pripadanja odgovarajućoj kategoriji ugroženosti. Lista obuhvata i ugrožene vrste gljiva FBiH, podijeljene po kategorijama kao i pregled vrsta reda Ephemeroptera (vodeni cvjetovi), Odonata (vilinski konjici), Plecoptera (obalčari) i Trichoptera (vodeni moljci), pregled dnevnih leptira, trčuljaka i listorožaca FBiH, potom vrste iz redova Amphipoda (rakušci), Decapoda (desetonošci), Opiliones (kosci) i Pseudoscorpionida (lažištupavci). Data problematika je tretirana i kroz Zakon o zaštiti prirode. Za razliku od entiteta, Brčko distrikt nije izradio Crvenu listu. Federacija Bosne i Hercegovine je također uspostavila Pravilnik o mjerama zaštite za strogo zaštićene vrste i podvrste i zaštićene vrste i podvrste ("Službene novine FBiH", broj: 20/21), a Republika Srpska je uspostavila Uredbu o strogo zaštićenim i zaštićenim divljim vrstama ("Službeni glasnik RS", broj: 65/20) kroz koje su dodatno obuhvaćene pojedine ugrožene vrste. U Strategiji zaštite životne sredine Brčko distrikta BiH za period 2016-2026. godine definisana je mjera 1.1. Inventarizacija vrsta i uspostavljanje Crvene knjige za Brčko distrikt BiH u sklopu Crvene knjige za BiH kojom se naglašava potreba za izradom date liste. Prema Strategiji i akcionom planu za zaštitu biološke raznolikosti Bosne i Hercegovine (2015-2020) postavljen je cilj da se do 2020. godine izradi Crvena knjiga biljaka, životinja i gljiva te usvoji akcioni planovi za zaštitu najugroženijih taksona što nažalost do današnjeg dana nije učinjeno. U okviru BiH ESAP 2030+ izrađene su usklađene strategije i akcioni planovi za Federaciju BiH, Republiku Srpsku i Brčko distrikt koje predstavljaju strateške dokumente. Prema Strategija zaštite okoliša FBiH 2022-2032 definirana je mjera 3.4.1. Kroz rad stručnih i naučnih institucija uspostaviti sistem monitoringa vrsta s Crvene liste, vrsta i staništa od interesa za Zajednicu u Federaciji BiH i specifičnih ekosistema Federacije BiH (kanjoni, gorski, visokoplaninski, močvarni i kraški ekosistemi) koja ima za cilj da se do 2025. godine uspostavi efikasan sistem monitoringa stanja vrsta, staništa i područja. Kroz mjeru 3.6.3. Uspostavljati nova zaštićena područja i identificirati područja pod drugim efikasnim mjerama zaštite u Federaciji BiH cilj je da se

zaštiti najmanje 50% staništa vrsta s Crvene liste Federacije BiH (period realizacije 2030. godina). Prema Strategija zaštite životne sredine RS 2022-2032 definirana je mjera 3.4.1. Inventarizacija vrsta, identifikacija tipova staništa, te procjena stepena ugroženosti vrsta biljaka, gljiva i životinja, staništa i životnih zajednica u skladu sa principima IUCN, period implementacije za definiranje stepena ugroženosti biljaka, životinja, gljiva i staništa uz reviziju Crvenih lista je do 2030. godine. Također, do 2030. godine trebala bi biti i revidirana Uredba o zaštićenim i strogo zaštićenim vrstama (2030). Prema Strategiji zaštite životne sredine Brčko Distrikta 2022-2023 definirane su mjere: 3.4.1. Inventarizacija flore, faune, fungije, genetičkog diverziteta i ugroženih vrsta koja ima za cilj da se pod koordinacijom MVTEO-a pripremi plan za inventarizaciju, program finansiranja, a potom i realizuje plan inventarizacije flore, faune i fungije, uključujući identifikaciju ugroženih vrsta (Crvene liste flore, faune i fungije); te 3.5.4. Uspostavljanje zaštićenih područja koja ima za cilj uspostavljanje zaštićenih područja, sa ciljem očuvanja najmanje 50% staništa vrsta sa Crvene liste Brčko distrikta (rok za implementaciju datih mjera je 2032. godina). **Trend:** Očuvanje biološke raznolikosti kroz zaštitu ugroženih vrsta u Bosni i Hercegovini do 2020. godine (-2024) stagnira.

AICHI cilj 13	Genetska raznolikost	3	Do 2020. godine pripremiti i implementirati programe in situ i ex situ zaštite domaćih sorti i pasmina i njihovih divljih srodnika, uključujući njihovu inventarizaciju te uspostavljanje parametara autohtonosti	Identifikacija i evaluacija stanja postojećih autohtonih genetičkih resursa u BiH	3
				Unaprjeđenje postojećih i izrada novih zakonskih i podzakonskih akata koji se bave problematikom genetičkih resursa	3
				Izrada i implementacija programa za održivo upravljanje genetičkim resursima	3
				Favoriziranje poljoprivredne prakse zasnovane na gajenju autohtonih ili udomaćenih biljnih sorti i rasa domaćih životinja	3

Narativni opis

Raznolikost na genetskom nivou je izuzetno bogata na području Bosne i Hercegovine i sadržana je u autohtonim sortama biljaka i pasminama životinja, te njihovim staništima. Međutim, aktivnosti na očuvanju datih genetičkih resursa otpočeta su tek 2004. godine implementacijom SEEDNet Projekta (Jugoistočna evropska mreža za biljne genetičke resurse) koji je imao za cilj uspostavu mreže za očuvanje biljnih genetičkih resursa poljoprivrednih kultura u jugoistočnoj Evropi. Centar za biljne genetske resurse – Gen banka u Sarajevu, uspostavljen je 2009. godine, a iste godine je osnovan i Institut za genetičke resurse Univerziteta u Banjoj Luci koji u svom sastavu ima dvije pod organizacione jedinice – Centar za biodiverzitet i Centar za održivo korištenje genetičkih resursa. Što se tiče zakonske regulative, u BiH ne postoji ili ima veoma malo zakonskih i podzakonskih akata koji se bave isključivo problematikom evidentiranja i zaštite genetičkih resursa. Republika Srpska u Strategiji zaštite okoliša za period 2022-2032. navodi da do 2025. godine planira izmijeniti postojeću regulativu i izraditi Zakon o genetičkim

resursima Republike Srpske i uspostavu efikasnog sistema, odnosno uređenja pristupa, korištenja i razmjene genetičkih resursa u Republici Srpskoj sa ciljem ratifikacije Nagoja protokola. Prema Strategiji zaštite okoliša Federacije Bosne i Hercegovine 2022-2032. godina kreiran je prioritet 3.4. Izvršavanje inventarizacije biodiverziteta na ekosistemskom, specijskom i genetičkom nivou, te omogućavanje javne dostupnosti i korištenja podataka o biodiverzitetu i mjera 3.4.1. Inventarizacija flore, faune, fungije, genetičkog diverziteta i ugroženih vrsta sa rokom implementacije za inventarizaciju biološke raznolikosti do 2032. godine. Prema Strategiji zaštite okoliša Republike Srpske 2022-2032. godina definiran je prioritet 3.4. Očuvanje biodiverziteta na genetičkom, specijskom i ekosistemskom nivou, uspostavljanje monitoringa stanja i promjena, te podatke učiniti javnosti dostupnim. Prema Strategiji zaštite okoliša Brčko distrikta Bosne i Hercegovine 2022-2032. godina genetički resursi su obuhvaćeni Prioritetom 3.4. Izvršavanje inventarizacije biodiverziteta na ekosistemskom, specijskom i genetičkom nivou, te omogućavanje javne dostupnosti i korištenja podataka o biodiverzitetu i mjerom 3.4.1. Inventarizacija flore, faune, fungije, genetičkog diverziteta i ugroženih vrsta u okviru koje se planira izraditi novi zakonski i podzakonski akti s ciljem pravičnog pristupa i dijeljenje koristi od korištenja genetičkih resursa.

Trend: Očuvanje biološke raznolikosti kroz zaštitu genetičkih resursa u Bosni i Hercegovini do 2020. godine (- 2024) **umjereno se poboljšava.**

AICHI cilj 14	Očuvani ekosistemi koji pružaju esencijalne usluge	3	Do 2020. godine mapirati i evaluirati koristi od šumskih, poljoprivrednih i vodenih ekosistema, a mehanizam okolinske dozvole i nadzornu inspekciju ojačati unutar prostora zaštićenih područja, područja od posebnog interesa i područja plana za ekološku mrežu Natura 2000.	Osigurati ljudske i tehničke kapacitete za procjenu ekosistemskih usluga u BiH	2
				Izvršiti analizu stanja ekosistemskih usluga u BiH	3
				Ojačati mehanizam okolinskih dozvola i nadzornu inspekciju	3

Narativni opis

Prema Prvom nacionalnom izvještaju Bosne i Hercegovine prema Konvenciji o biološkoj raznolikosti (CBD) iz 2008. godine mozaici različitih ekosistema su grupisani u pejzaže, te svaki od njih donosi niz benefita čovječanstvu. Prema Prvom nacionalnom izvještaju BiH u skladu s UNFCCC-om (2009) šume i šumsko zemljište zauzimaju površinu od oko 27.100 km², ili oko 53% teritorija BiH, oko 2,6 miliona ha je pogodno za poljoprivredne djelatnosti. Plodne nizije u BiH sastoje se od 16% poljoprivrednog zemljišta, 62% su manje plodna brdovita i planinska područja, dok mediteransko područje čini oko 22%. Najveći dio šumskih ekosistema u BiH još uvijek ima primarnu, prirodnu strukturu. U odnosu na vrijednosti koje šumski ekosistemi pružaju građanima BiH, indikativni su navodi izvještaja FMPViŠ-a (2012) o Projektu "Socijalni aspekti gospodarenja šumskim resursima" u kojem se navodi da "prema podacima poslovanja preduzeća šumarstva FBiH, u ostvarenom ukupnom prihodu dominira prihod od prodaje šumskih drvnih sortimenata sa oko 80% (u 2006. godini), 90% (u 2009. godini), do 92% (u 2010. godini)", te da je "primjetan negativan trend da se povećanje prihoda u šumarstvu ostvaruje samo povećanjem sječive mase". Bosna i Hercegovina posjeduje znatne vodne resurse, stoga bi voda u budućnosti mogla postati jedan od osnova općeg ekonomskog razvoja u mnogim oblastima (Drugi nacionalni izvještaj BiH u skladu s UNFCCC-om, 2013). Vodni resursi BiH su dio ekosistema rijeka, planinskih potoka, snježanika, jezerskih ekosistema te močvarnih staništa, među kojima posebnu vrijednost imaju ekosistemi tresetišta. Ekosistemi tresetišta naročito su obrađeni kroz projekat "Promocija specifičnih prirodnih vrijednosti Federacije Bosne i Hercegovine" koji je finansiran od strane Fonda za zaštitu okoliša FBiH. Razvoj i opstanak agro biodiverziteta počiva na istim biološkim i ekološkim zakonitostima kakve vladaju u primarnim ekosistemima. Ekosistemske usluge koje potječu od agro biodiverziteta su esencijalne za socioekonomsko stanje društva. Također,

uspostavljen je Strateški plan ruralnog razvoja BiH 2018-2021 i entitetski planovi za razvoj poljoprivrednog sektora. Globalna procjena biodiverziteta i usluga ekosistema koju je provela Međuvladina platforma za biodiverzitet i usluge ekosistema (Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services) – IPBES, pokazala je da naponi na očuvanju biodiverziteta nisu još uvijek dovoljni i da je u budućnosti neophodno raditi na mjerama očuvanja biodiverziteta kroz smanjivanje različitih pritisaka (među kojima su jedna od najznačajnijih i invazivne strane vrste), istovremeno uz osiguravajuću proizvodnju kvalitetne hrane i ublažavanje klimatskih promjena. Do sada je održano devet uspješnih IPBES sjednica na kojima je Bosna i Hercegovina aktivno prisustvovala. U 2007. godini, WWF MedPO je započeo ambiciozan projekat za podršku implementaciji evropske ekološke mreže NATURA 2000 u BiH, koji se odvija u fazama. Projekat je realiziran u 4 faze rada (2007. – 2011.) tokom kojih je veći broj stručnjaka iz oblasti biodiverziteta kao i GIS stručnjaka radio na identifikaciji i egzemplarnoj terenskoj verifikaciji uspostavljene liste staništa i vrsta (u skladu sa dodatkom za staništa (Habitats of Annex I) i za vrste (Species of Annex II) u Bosni i Hercegovini). U osnovne rezultate projekta spadaju i podaci okvirnog kartiranja i uspostava inicijalne geobaze podataka svih tipova staništa i vrsta koji su na referentnoj listi za staništa (Habitats of Annex I) i vrste (Species of Annex II) kao i prijedlog potencijalnih područja za uspostavu mreže NATURA 2000 područja u Bosni i Hercegovini (Drešković et al. 2011). U maju 2018. godine predstavljeni su rezultati projekta “ECO KARST – Ekosistemske usluge zaštićenih kraških područja – pokretačka snaga lokalnog održivog razvoja”, koji je provela unutar programa međudržavne saradnje Interreg Dunav, a sufinansiran je sredstvima fondova Evropske unije (ERDF i IPA). Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih poslova BiH pripremiло je Okvirni dokument Strateškog plana ruralnog razvoja BiH za razdoblje od 2023. do 2027. kojim se utvrđuju strateški ciljevi postupnog usklađivanja poljoprivrede i ruralnog razvoja sa Zajedničkom poljoprivrednom politikom Evropske unije (ZPP EU) i privlačenja investicija. Strateški važan projekat za dati cilj je projekat “Procjena stanja prirode i upravljanja prirodnim resursima u BiH”. U novim strateškim dokumentima BiH (Strategija zaštite okoliša Federacije Bosne i Hercegovine 2022-2032. godina, Strategija zaštite okoliša Republike Srpske 2022-2032. godina i Strategija zaštite okoliša Brčko distrikta Bosne i Hercegovine 2022-2032. godina) definiran je niz prioriteta i mjera vezanih za očuvanje ekosistema koje pružaju esencijalne usluge.

Trend: Očuvanje biološke raznolikosti kroz očuvanje ekosistema koje pružaju esencijalne usluge u Bosni i Hercegovini do 2020. godine (-2024) **umjereno se poboljšava.**

AICHI cilj 15	Restaurirani ekosistemi i povećana otpornost	3	Do 2020. godine restaurirati 30 kopovskih jezera u močvarna staništa, povećati produktivnost svih kategorija šuma, očuvati postojeću površinu poplavnih šuma joha i vrba, te povećati uređene gradske zelene površine za 20%	Uspostaviti saradnju i sinergiju među relevantnim institucijama	2
				Osigurati sredstva i ostale kapacitete za restauraciju jezera i postojećih poplavnih šuma te implementirati mjere restauracije	2
				Izvršiti pošumljavanje degradiranih šumskih ekosistema autohtonim vrstama	3
				Osigurati sredstva za povećanje zelenih gradskih površina	3
Narativni opis					

Prema VI izvještaju BiH prema CBD-u mjera za uspostavu saradnje i sinergije među relevantnim institucijama naglašava važnost međusektorskog pristupa u upravljanju prirodom i integraciju biološke raznolikosti u druge sektore. Ključne aktivnosti pod ovom mjerom uključuju formiranje radne grupe na nivou Savjeta ministara BiH koja bi koordinirala sve sektore ove oblasti. U periodu do 2019. Vijeće ministara BiH je formiralo brojne radne grupe za različite svrhe, ali nije bila formirana radna grupa za podršku i koordinaciju NBSAP-a niti su pripremljene upute za integraciju biološke raznolikosti u druge sektore. Glavne prepreke u implementaciji ove mjere uključuju nedostatak koordiniranog djelovanja među institucijama, nedostatak nadležne tehničke institucije ili agencije, složenost institucionalnog okvira te ograničeno vrijeme za implementaciju mjere. Za uspješnu integraciju biološke raznolikosti u druge sektore, ključno je uspostaviti radnu grupu za podršku i koordinaciju NBSAP-a na nivou Vijeća ministara BiH. Implementacija mjere za osiguranje sredstava i kapaciteta za restauraciju jezera i poplavnih šuma zahtijeva formiranje stručnog tima, izradu plana rada te pripremu aplikacija i osiguranje sredstava za projekte obnove. Nažalost, do sada nije prepoznat potencijal novih 100 vodenih tijela, niti je formiran stručni tim za ovu svrhu. Glavne prepreke u implementaciji mjera uključuju kašnjenje međunarodnih sredstava, nedostatak ljudskih i tehničkih kapaciteta te složenost institucionalnog okvira. Ipak, postoje aktivnosti koje idu u pravcu razvoja ljudskih kapaciteta za procese revitalizacije, kao što je istraživanje biodiverziteta jamskih jezera u Tuzlanskom i Zeničko-dobojskom kantonu radi identifikacije modela revitalizacije. Mjera za obnovu degradiranih šumskih ekosistema autohtonim vrstama u Bosni i Hercegovini (BiH) je vitalna za očuvanje šumskih ekosistema i prilagođavanje klimatskim promjenama. Unatoč tome što je pošumljavanje uvijek bilo dio planova u šumarstvu, njegova implementacija nije bila adekvatna, djelomično zbog nedostatka sredstava za nabavku sadnica. VI izvještaj BiH prema CBD-u pokazuje da su ulaganja u uzgoj šuma smanjena u prethodnim godinama, što je rezultiralo nedovoljnim obnovama degradiranih šuma. Ova mjera je prepoznata na razini Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitosti, što ukazuje na svijest o potrebi finansiranja restauracije šumskih ekosistema. Međutim, stvarne aktivnosti poput formiranja stručnog tima i pripreme projekata za pošumljavanje nisu provedene u potrebnoj mjeri. Nedostatak koordinacije, finansijskih sredstava i zakonskih okvira predstavljaju glavne prepreke u provedbi ove mjere. Potrebno je hitno djelovanje i uspostava stabilnih mehanizama kako bi se ova mjera uspješno realizirala i osigurala obnova degradiranih šumskih ekosistema u BiH. Aktivnosti pošumljavanja se i nakon 2020. godine implementiraju, ali još uvijek u nedovoljnim kapacitetima. Mjera koja se odnosi na osiguranje sredstava za povećanje zelenih gradskih površina u BiH postavlja se kao ključna u kontekstu kvaliteta života u urbanim područjima. Brojni primjeri iz bh. gradova, kao što su Sarajevo, Zenica i Banja Luka, jasno pokazuju pomak u percepciji javnosti prema većim parkovskim površinama i drugim zelenim prostorima u urbanim područjima. Kao ilustraciju prepoznate potrebe za očuvanjem i širenjem zelenih površina u gradovima, ističu se dva projekta koje je finansirao Fond za zaštitu okoliša FBiH. Zavod za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Sarajevo provodi projekt "Revitalizacija postojećih zelenih površina u užem gradskom području s prijedlogom za stvaranje novih u skladu s planskom dokumentacijom". Drugi projekat, realizovan od strane preduzeća za proizvodnju i transport Prunus d.o.o., je "Proizvodnja autohtonog sadnog materijala i njegova distribucija na područja zahvaćena elementarnim nepogodama za obnovu zelenih površina, klizišta i uređenje vodotoka sadnjom autohtonog (domaćeg) sadnog materijala stvarajući pretpostavke i za zaštitu biološke i pejzažne raznolikosti". Stoga, ključni koraci za uspješnu implementaciju ove mjere uključuju bolju koordinaciju aktivnosti, jaču finansijsku podršku te izradu i održavanje baze podataka o zelenim površinama. Ovo će omogućiti plansko očuvanje, obnovu i širenje zelenih površina u gradovima BiH, što će direktno doprinijeti kvalitetu života u urbanim područjima i adaptaciji na izazove urbanizacije i klimatskih promjena. Do 2020. godine monitoring koji bi dao podatke povećanju otpornosti ekosistema nije uspostavljen, ali postoje kontinuirane aktivnosti na pošumljavanju. Nakon 2020. godine aktivno traje i povećanje zelenih površina u urbanim sredinama.

Trend: Očuvanje biološke raznolikosti kroz restauraciju ekosistema i povećanje otpornosti do 2020. godine (-2024.) **umjereno se poboljšava.**

AICHI cilj 16	Protokol iz Nagoye	2	Do 2018. godine pripremiti legislativu i uspostaviti uvjete za ratifikaciju i implementaciju Protokola iz Nagoye	Uskladiti domaću legislativu sa zahtjevima Protokola iz Nagoye	2
				Ratificirati Protokol iz Nagoye	2

Narativni opis

U Bosni i Hercegovini i danas nad autohtonim genetičkim resursima ne postoji kontrola korištenja, ali postoji identificirana potreba za regulisanjem pitanja koristi od upotrebe autohtone biološke raznolikosti. Prema Procjeni stanja prirode Protokol iz Nagoye predstavlja korak naprijed za Bosnu i Hercegovinu. Prema Federalnoj strategiji zaštite okoliša 2022 – 2032 kao osnovni izazov u uspostavi kvalitetnog pravnog okvira, jeste faktor da Bosna i Hercegovina nije zemlja članica Nagoya Protokola, što predstavlja problem za biodiverzitet. Sinhroniziranim razvojem pravnih okvira BiH, FBiH, RS i Distrikta Brčko ovakvi propusti i izazovi bi se prevazišli. U aprilu 2018. godine Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je uputilo inicijativu entitetskim ministarstvima za okoliš radi pristupanja Protokolu iz Nagoye. Prema VI izvještaju BiH za CBD, Nagoya Protokol nije ratificiran do danas, pored pozitivnog mišljenja od Federalnog ministarstva okoliša i turizma. Kancelarija UNEP-a U BiH 2014. godine sprovela je projekat pod nazivom "Globalna podrška za ratifikaciju i stupanje na snagu Nagoya Protokola o pristupu genetskim resursima i poštenoj i pravičnoj raspodjeli koristi koja proizilazi iz njihovog korištenja u BiH". Kroz projekat je identifikovana procedura pristupanja i relevantne politike, kao i obaveze u slučaju pristupanja i koristi od ratifikacije ovog Protokola.

Trend: Očuvanje biološke raznolikosti kroz pripremu legislativa i uspostave uvjeta za ratifikaciju i implementaciju Protokola iz Nagoye do 2020. godine **stagnira**.

AICHI cilj 17	NBSAP kao usvojeni instrument politika	4	Do 2020. godine uspostaviti i ojačati saradnju za unaprjeđenje zaštite i održive upotrebe biološke raznolikosti u zemljama zapadnog Balkana	Održavanje godišnjih sastanaka NFP-a i predstavnika naučne zajednice o potencijalnim prekograničnim projektima	3
				Razmjena informacija i podataka te dobrih praksi u oblasti upravljanja biološkom raznolikošću	4

Narativni opis

Strategijom i akcionim planom za zaštitu biološke raznolikosti Bosne i Hercegovine (2015 – 2020) svaka članica se obavezuje da do 2015. determinira svoje ciljeve u skladu sa Strateškim planom 2011 – 2020. Ovaj dokument igra značajnu ulogu u samoj politici i društvu države, čime se njegovi ciljevi mogu implementirati. Prema VI izvještaju BiH za CBD, NBSAP je odobren od strane entiteta Bosne i Hercegovine u maju 2017. godine, te su se time obavezale implementirati mjere, te se iz budžeta odvajaju ne toliko značajna sredstva za implementaciju mjera koje doprinose biološkoj raznolikosti.

Jedna od mjera ovog cilja obuhvata održavanje godišnjih sastanaka između NFP-a i predstavnika naučne zajednice o potencijalnim prekograničnim projektima. Tokom procesa izrade NBSAP u Bosni i Hercegovini, organizirana su dva važna sastanka s Nacionalnim fokalnim tačkama, koordinatorima i predstavnicima agencija za implementaciju iz zemalja Zapadnog Balkana. Glavni cilj ovih sastanaka bio je razmjena iskustava, znanja te uspostava dobre prakse u procesu izrade NBSAP-a. Da bi se ova saradnja nastavila i unaprijedila, planira se održavanje tri regionalna sastanka godišnje s nacionalnim koordinatorima i predstavnicima naučne zajednice. Svaki od ovih

sastanaka bi se trebao održati u drugoj zemlji Zapadnog Balkana kako bi se promovirala regionalna saradnja, razgovaralo o planu rada te istaknuli potencijalni prekogranični projekti i sredstva koja su dostupna za zaštitu i održivo korištenje biološke raznolikosti. Osim toga, važno je spomenuti i otvoreni regionalni fond za jugoistočnu Evropu – biodiverzitet (ORF BD), koji je dio programa finansiranog od strane njemačkog saveznog ministarstva za ekonomsku saradnju i razvoj (BMZ) te provodi GIZ od 2007. godine. Cilj ORF BD-a je jačanje regionalne saradnje za implementaciju Strategije EU o biodiverzitetu. Osim toga, ORF BD potiče implementaciju regionalnih podprojekata koji uključuju najmanje tri zemlje kako bi se postigla veća sinergija i efikasnost u zaštiti biodiverziteta. Projekti poput BioNET-a (Regionalna mreža organizacija civilnog društva za biodiverzitet) i BalkaNatureNet-a su rezultat ove inicijative te su uspješno uspostavljeni. Osnovana je i Regionalna radna grupa za biodiverzitet unutar Regionalne radne grupe za životnu sredinu (REWG) pod vodstvom Regionalnog vijeća za saradnju (RCC). Ova radna grupa se redovno sastaje kako bi razmatrala pitanja i aktivnosti vezane za biodiverzitet, što dodatno doprinosi jačanju regionalne saradnje i koordinacije u ovoj oblasti. Potpuna implementacija prve mjere ovog cilja bi se postigla kroz planirane sastanke NFP-a na regionalnom nivou, uz obezbjeđenje sredstava za takav sastanak. U okviru VI izvještaja BiH ka CBD-u navodi se da je ova poduzeta mjera djelimično uspješna. Mjere koje se poduzimaju za implementaciju nacionalne strategije i akcionog plana o biodiverzitetu u zemljama Zapadnog Balkana uključuju uspostavljanje, održavanje i razmjenu novih informacija i podataka među predstavnicima naučne zajednice. Na regionalnom nivou, ovo se postiže kroz organizaciju konferencija i simpozijuma posvećenih bioraznolikosti, kao što su Peti hrvatski botanički simpozij, Peta konferencija ekologa Republike Makedonije, Sedma balkanska botanička konferencija i slični skupovi. Također, implementiran je Projekat uspostavljanja regionalne mreže za upravljanje informacijama i izvještavanje o biodiverzitetu (BIMR) u saradnji sa GIZ-om i relevantnim akterima. Ovaj projekat je ključan za regionalnu razmjenu podataka, uspostavljanje tehničkih standarda te bolju koordinaciju među akterima u regionu u vezi sa biodiverzitetom. Prva faza projekta je obuhvatila procjenu početnog stanja u regionu radi utvrđivanja nedostataka i izazova u upravljanju podacima o biodiverzitetu. Nakon toga su pripremljene regionalne smjernice za upravljanje informacijama i izvještavanje, uz podršku UNDP-a, GIZ-a i drugih relevantnih organizacija. Također, važno je istaknuti da je održan prvi BES-Net Trialog o oprašivačima, sigurnosti hrane i ruralnom razvoju u Sarajevu (oktobar 2017. godine). Ovaj događaj je inicirao zajednički regionalni dokument o oprašivačima i identificirao strateške aktivnosti za daljnju implementaciju u regionu. Ovakve inicijative su ključne za unapređenje saradnje i razmjene znanja u oblasti biodiverziteta na regionalnom nivou. Efikasnost predložene mjere za razmjenu podataka o biodiverzitetu bila bi znatno povećana uz adekvatnu podršku i modalitete za bolju razmjenu informacija. Trenutno, postoji nedostatak informacija i promocije među naučnom zajednicom o prednostima korištenja CHM-a, što ukazuje na nedovoljnu inkluziju naučne zajednice u nacionalne napore implementacije CBD-a. Također, nedostatak finansijske podrške za organizaciju i objavljivanje naučnih podataka o biodiverzitetu predstavlja dodatnu prepreku za bolju razmjenu informacija. Uvođenje adekvatne finansijske podrške i promocije CHM-a mogli bi značajno unaprijediti razmjenu podataka o biodiverzitetu među naučnom zajednicom. U okviru VI izvještaja BiH ka CBD-u navodi se da je poduzeta mjera uspješna. Važno je naglasiti da nakon 2020. godine NBSAP dokument je prepoznat te prema Strategiji za okoliš/životnu sredinu BiH 2022 – 2032 prioriteti za zaštitu biološke raznolikosti jesu usvajanje NBSAP kao instrumenta politike. Usklađivanjem i harmonizacijom propisa za očuvanje biološke raznolikosti i donošenjem nedostajućih provedbi propisa osigurati će se uvjeti za implementaciju NBSAP-a u skladu sa Globalnim okvirom za biodiverzitet. Obzirom da je važnost posljednjeg NBSAP-a istekla 2020. godine, Strategijama za okoliš/životnu sredinu BiH 2022 – 2032 među prioritetima se navodi revidiranje NBSAP tokom ranog perioda implementacije Strategija, te njegova implementacija.

Trend: Očuvanje biološke raznolikosti kroz uspostavu i jačanje saradnje za unapređenje zaštite i održive upotrebe biološke raznolikosti u zemljama Zapadnog Balkana do 2020. godine (-2024.) je **na putu ili održavanju postizanja cilja.**

AICHI cilj 18	Tradicionalno znanje, inovacije i prakse	3	Do 2017. godine uspostaviti centre za očuvanje i implementaciju tradicionalnih znanja i praksi, posebno u ruralnim područjima od interesa	Dokumentirati tradicionalna znanja i prakse za održivo korištenje biološke raznolikosti	3
				Uspostaviti monitoring tradicionalnih znanja i praksi	2

Narativni opis

Tradicijska znanja i prakse igraju ključnu ulogu u održivoj upotrebi biološke raznolikosti u Bosni i Hercegovini. Ova tradicionalna znanja su ključna za osiguravanje dovoljne hrane za lokalno stanovništvo. Kako bi se sačuvala ova bogata tradicija, nužno je kontinuirano primjenjivati prakse koje su temelj tradicionalnog znanja te poduzeti mjere za dokumentiranje i zaštitu ovog naslijeđa zbog rapidnog gubitka stanovništva iz ruralnih u urbana područja. Ovaj proces rezultirao je velikim gubitkom tradicionalnog znanja i prakse povezane s održivim korištenjem biološke raznolikosti. VI izvještaj Bosne i Hercegovine prema Konvenciji o biološkoj raznolikosti (CBD) ističe dvije ključne mjere predložene u NBSAP koje su međusobno povezane. Prva mjera je dokumentiranje tradicionalnog znanja i prakse za održivo korištenje biološke raznolikosti. Da bi se to postiglo, potrebno je formirati stručni tim sastavljen od stručnjaka iz relevantnih ministarstava i Agencije za sigurnost hrane BiH. Ovaj tim treba provesti strateško istraživanje tradicionalnih znanja i praksi, pripremiti odgovarajuću bazu podataka, publikacije za podizanje svijesti o vrijednosti tradicionalnih znanja te identificirati centre za implementaciju tradicionalnih znanja i praksi u BiH. Nakon 2020. godine i isteka NBSAP-a, izvršeno je dokumentovanje tradicionalnih znanja i praksi u BiH te je u januaru 2023. godine, objavljena monografija "Stanje tradicionalnih znanja o biodiverzitetu u Bosni i Hercegovini", čiji su autori Senka Barudanović, Dalibor Ballian, Armin Macanović, Fordana Đurić, Ena Hatibović, Mersiha Kolčaković i Dalibor Savić. Ova publikacija poziva na jačanje suradnje između različitih dionika kako bi se osigurao holistički pristup zaštiti prirode i održivom razvoju. VI izvještaj BiH prema CBD-u nam ukazuje da nije bilo dovoljno aktivnosti s ciljem uključivanja stanovništva u problematiku biološke raznolikosti, osim onih koje promoviraju proizvodnju poljoprivrednih proizvoda koristeći tradicionalna znanja i prakse. Druga mjera se odnosi na uspostavljanje monitoringa tradicionalnog znanja i prakse. Nakon istraživanja i dokumentiranja tradicionalnih znanja i praksi, stručni tim bi trebao identificirati metode praćenja njihovog stanja te uspostaviti mehanizme za praćenje. No, budući da prva mjera nije bila realizirana u svim aspektima, nije bilo moguće provesti ni ovu drugu mjeru jer je za njezinu implementaciju potrebna baza znanja i resursa koji se tradicionalno koriste. Prema Federalnoj strategiji zaštite okoliša FBiH 2022 – 2032, iako nije pod prioritetima ove strategije, već pod Analizom postojećih stanja i izazova kada je Biodiverzitet i zaštita okoliša u pitanju u FBiH te se naglašava da je važan aspekt međunarodne saradnje upravo sistemski osmišljen program ruralnog razvoja i zadržavanja stanovništva uz očuvanje tradicionalnih praksi i znanja o korištenju biološke raznolikosti

Trend: Očuvanje biološke raznolikosti kroz uspostavu centara za očuvanje i implementaciju tradicionalnih znanja i praksi, posebno u ruralnim područjima od interesa do 2020. godine (-2024.) **umjereno se poboljšava.**

AICHI cilj 19	Naučno znanje i tehnologije	3	Do 2020. godine ojačati ulogu naučnoistraživačkih i stručnih institucija te NVO sektora i medija, uključujući unapređenje naučnih tehnologija	Osigurati održavanje internetske stranice CHM-a BiH	4
				Organizacija simpozija/konferencija u oblasti očuvanja biološke raznolikosti	4
				Unaprjeđenje naučnih tehnologija	2

Narativni opis

Nova istraživanja, razvoj novih tehnologija i monitoring biološke raznolikosti su akcije koje treba da se uvedu radi ostvarivanja Aichi cilja 19. Bitnost ovog cilja nam pokazuje IV nacionalni izvještaj prema CBD-u koji navodi potrebu za monitoringom i istraživanjem radi relevantnosti podataka. Znatna ulaganja su potrebna u globalne i nacionalne mreže monitoringa biološke raznolikosti i u dalje istraživanja radi postizanja ovog cilja. Prema VI izvještaju BiH prema CBD-u do 2019. godine prenos naučnih znanja je vršen kroz sisteme obrazovanja, medijskim putem i aktivnostima nevladinog sektora. Mjera uspostavljanja i održavanja internetske stranice CHM-a u Bosni i Hercegovini ima za cilj pružiti efikasne informativne usluge, olakšati naučnu i tehničku saradnju te promovirati razmjenu znanja i informacija u domenu biološke raznolikosti. Ova mjera obuhvata niz aktivnosti kao što su promocija web stranice CHM-a, razvoj baze podataka organizacija i stručnjaka, uspostavljanje foruma za razmjenu podataka te organizacija seminara o korištenju CHM-a. CHM BiH, uspostavljen 2013. godine, ima za cilj pružiti sveobuhvatne informacije o biološkoj raznolikosti, olakšati tehničku i naučnu saradnju te pomoći donosiocima odluka i zainteresiranim stranama da ispune obaveze definisane CBD-om. Sadrži informacije o stanju biološke raznolikosti u zemlji, događajima u vezi s biološkom raznolikošću te općenito o CHM-u, CBD-u, relevantnim dokumentima, prekograničnim projektima, institucionalnom okviru zaštite prirode, kalendaru događaja, često postavljanim pitanjima i korisnim linkovima. Međutim, iako je CHM BiH djelomično realizovan, nisu sve aktivnosti implementirane. Ostaje potreba za daljim razvojem i ažuriranjem stranice, unaprjeđenjem baze podataka i foruma za razmjenu podataka te organizacijom dodatnih seminara kako bi se osiguralo da stranica i mehanizam CHM-a u potpunosti ispune svoju svrhu u podršci očuvanju biološke raznolikosti u Bosni i Hercegovini. Nakon 2020. godine počelo se nekoliko aktivnosti sprovoditi, provođenje procjene naučnih znanja u cilju dijeljenja informacija, te je od velike važnosti što je među prioritetne stavke za oblast Biodiverzitet i zaštita prirode u Strategijama zaštite životne sredine/ okoliša BiH 2022 – 2032 dijalog između naučne zajednice i donosilaca odluka. Web stranica CHM-a BiH povremeno ima poteškoće sa radom, te zna biti nedostupna određeni period. U trenutku izrade ovog alternativnog izvještaja web stranica nije bila u funkciji. Mjera organiziranja simpozija i konferencija u području očuvanja biološke raznolikosti ima značajnu ulogu u razmjeni znanja i iskustava među stručnjacima i partnerima koji se bave zaštitom prirode. U Bosni i Hercegovini, održano je nekoliko konferencija i simpozija o biološkoj raznolikosti s ciljem razmjene znanja, primjene dobrih praksi te motiviranja pojedinaca za objavljivanje svojih istraživačkih rezultata. Primjeri takvih događaja uključuju "Javni forum o invazivnim vrstama" u Tuzli, "Simpozij o zaštiti bilja u BiH" koji se godišnje održava u različitim gradovima, "Međunarodni simpozij Blidinje", konferencije "Budućnost šumarstva i prerade drveta u BiH" u Kupresu, i "Pitanja kontrole i upravljanja poljoprivrednim zemljištem u Hercegovačko-neretvanskom kantonu sa posebnim osvrtom na privatno poljoprivredno zemljište" Ravno, te "3. Međunarodni dan očaravanja biljkama i naučni simpozijum "Očuvanje genetskih resursa" Banja Luka. Saradnja s drugim zemljama u regionu također je naglašena kroz organizaciju konferencija i simpozija posvećenih biodiverzitetu. Neki od nedavnih skupova na Zapadnom Balkanu uključuju Peti botanički simpozij u Hrvatskoj, Peta konferencija ekologa Republike Makedonije sa međunarodnim učešćem, Sedma balkanska botanička konferencija u Srbiji te skupovi o prirodi južne i istočne Evrope u Bosni i Hercegovini. U ovoj godini održava se i 40. EADSVE simpozij u Banja Luci, nakon što je prije 2 godine bio organiziran u Dubrovniku. Ovi događaji su prilika za razmjenu najnovijih istraživačkih rezultata, uspostavljanje suradnje te promicanje očuvanja biološke raznolikosti na regionalnoj razini. Ukupno gledano, organizacija simpozija i konferencija u oblasti očuvanja biološke raznolikosti pruža platformu za razmjenu ideja, jačanje suradnje te promicanje naučnih istraživanja i dobre prakse u zaštiti prirode kako unutar Bosne i Hercegovine tako i na regionalnom planu. Ovi događaji doprinose boljem razumijevanju i očuvanju biološke raznolikosti na lokalnoj, regionalnoj i globalnoj razini. Mjera za unaprjeđenje naučnih tehnologija podrazumijeva formiranje grupe stručnjaka i tehničara iz ministarstava za zaštitu životne sredine, poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo. Ova grupa će prvo analizirati trenutno stanje i identificirati nedostatke ili potrebe u području naučno-tehnoloških laboratorija i instituta. Zatim će izraditi prioritetnu listu za naučne tehnologije te razviti plan aktivnosti za

obezbjedjivanje finansijskih sredstava i ulaganje u naučnu tehnologiju, uključujući organizaciju konsultativnih sastanaka. Ova mjera je usklađena s Planom razvoja naučne tehnologije, koji je jedan od planova implementacije izrađenih unutar Nacionalnog strateškog plana za biološku raznolikost Bosne i Hercegovine (NBSAP-a BiH). Nažalost, do sada nisu provedene aktivnosti predviđene ovom mjerom.

Trend: Očuvanje biološke raznolikosti kroz jačanje uloge naučnoistraživačkih i stručnih institucija te NVO sektora i medija, uključujući unapređenje naučnih tehnologija do 2020. godine (-2024.) **umjereno se poboljšava.**

AICHI cilj 20	Finansijska sredstva	3	Do 2017. godine pripremiti i usvojiti strategiju za mobilizaciju finansijskih resursa za očuvanje biološke raznolikosti	Pripremiti i usvojiti strategiju za mobilizaciju finansijskih resursa	3
--------------------------	-------------------------	----------	---	---	----------

Narativni opis

Osnovni cilj jeste mobilizacija finansijskih sredstava za implementaciju Strateškog plana (2011 – 2020) iz svih izvora. Da bi se sprovela mobilizacija sredstava bilo je potrebno uspostavljanje i širenje finansijskih tokova. Postojeći entitetski fondovi (Fond za zaštitu okoliša FBiH i Fond zaštite životne sredine RS) nisu dovoljni da bi implementacija Strateškog plana (2011 – 2020) bila uspješna. Prema VI izvještaju BiH prema CBD-u budžeti entiteta, kantona i lokalnih zajednica planiraju izdvajanje određenih sredstava koja bi doprinijela istraživanjima biološke raznolikosti. Radi uspješnog sprovođenja mjere Aichi cilja 20, potrebno je obezbijediti saradnju različitih institucija na nacionalnim i međunarodnim nivoima, a trenutačno prema VI izvještaju BiH prema CBD-u se navodi da je korištenje finansijskih sredstava nesistematično, te da se obično radi nezavisno od mjera predloženih u NBSAP-u BiH. Ostvarenjem Aichi cilja 20 podstaklo bi se implementiranje ostalih 19 Aichi ciljeva. Predviđeno je da se mjera pripreme i usvajanja strategije za mobilizaciju finansijskih resursa implementira do 2017. godine, ali zbog usvajanja NBSAP BiH 2017. godine implementacija ove mjere nije sprovedena ni do 2020. godine. U sklopu Strategije zaštite okoliša 2022-2032 FBiH, Strategije zaštite životne sredine RS 2022-2032, Strategije zaštite životne sredine Brčko Distrikta 2022-2032 mobilizacija resursa je usvojena kao jedan od prioriteta za oblast očuvanja biološke raznolikosti.

Trend: Očuvanje biološke raznolikosti kroz pripremu i usvajanje strategije za mobilizaciju finansijskih resursa za očuvanje biološke raznolikosti do 2020. godine (-2024.) **umjereno se poboljšava.**

Tabela 3. Doprinos postizanju AICHI ciljeva za BiH 2020 (-2024)

AICHI ciljevi za biološku raznolikost BiH		Trend do 2020. (prema eksternom izvještaju 2024)	Doprinos (prema VI Izvještaju BiH za CBD, 2019)
AICHI cilj 1	Do 2020. ljudi su svjesni vrijednosti biološke raznolikosti i koraka koje mogu poduzeti da je očuvaju i održivo koriste	Umjereno se poboljšava - nastavljene aktivnosti nakon 2020.	Značajan
AICHI cilj 2	Do 2020. vrijednosti biološke raznolikosti integrirane su u strategije državnog i lokalnog razvoja, strategije smanjenja siromaštva i procese planiranja, i uključene su u računovodstvo zemlje, prema potrebi, i u sisteme izvještavanja	Stagnira - nema značajnih promjena nakon 2020.	Umjeren
AICHI cilj 3	Do 2020. poticaji, uključujući subvencije, štetne za biološku raznolikost, eliminiraju se, postupno ukidaju ili reformiraju kako bi se umanjili ili izbjegli negativni utjecaji, a pozitivni poticaji za očuvanje i održivo korištenje biološke raznolikosti razvijaju se i primjenjuju, dosljedno i usklađeno sa Konvencijom i drugim relevantnim međunarodnim obvezama, uzimajući u obzir socijalne i ekonomske uvjete u državi	Stagnira - nema značajnih promjena nakon 2020.	Donekle značajan

AICI cilj 4	Do 2020. vlade, preduzeća i sudionici na svim nivoima poduzeli su korake za postizanje ili proveli planove za održivu proizvodnju i potrošnju i zadržali utjecaje korištenja prirodnih resursa u sigurnim ekološkim granicama	Umjereno se poboljšava - nastavljene aktivnosti nakon 2020.	Donekle značajan
AICI cilj 5	Do 2020. stopa gubitka svih prirodnih staništa, uključujući šume, najmanje se prepolovljuje i tamo gdje je to izvodljivo približava nuli, a degradacija i fragmentacija značajno su smanjene	Stagnira - nema značajnih promjena nakon 2020.	Nedovoljno značajan
AICI cilj 6	Do 2020. svim ribama, beskičmenjacima i vodenim biljkama upravlja se i koristi održivo, legalno i primjenjujući pristupe temeljene na ekosistemima, tako da se izbjegne prekomjerni ribolov, postoje planovi oporavka i mjere za sve vrste smanjene brojnosti, ribarstvo nema značajnih štetnih utjecaja na ugrožene vrste i ranjive ekosisteme i utjecaji ribarstva na broj, vrste i ekosisteme u sigurnim su ekološkim granicama	Umjereno se poboljšava - nema značajnih promjena nakon 2020.	Umjeren

AICHI cilj 7	Do 2020. poljoprivrednim, akvakulturnim i šumskim područjima upravlja se održivo, osiguravajući očuvanje biološke raznolikost	Umjereno se poboljšava - nastavljene aktivnosti nakon 2020.	Donekle značajan
AICHI cilj 8	Do 2020. zagađenje, uključujući i višak hranjivih sastojaka, dovedeno je na nivo koji nije štetan za funkciju ekosistema i biološku raznolikost	Umjereno se poboljšava - nastavljene aktivnosti nakon 2020.	Nedovoljno značajan
AICHI cilj 9	Do 2020. invazivne strane vrste i putevi identificiraju se i određuju prioritetne vrste koje se kontroliraju ili iskorjenjuju, a postoje mjere za upravljanje putevima invazivnih vrsta kako bi se spriječilo njihovo unošenje	Umjereno se poboljšava - nastavljene aktivnosti nakon 2020.	Donekle značajan
AICHI cilj 10	Do 2015. umanjuju se višestruki antropogeni pritisci na koraljne grebene i druge osjetljive ekosisteme na koje utječu klimatske promjene ili zakiseljavanje okeana, kako bi se održao njihov integritet i funkcioniranje	Umjereno se poboljšava – nema podataka	Donekle značajan
AICHI cilj 11	Do 2020. najmanje 17% kopnenih i kopnenih voda te 10% obalnih i morskih područja, posebno područja od posebne važnosti za biološku raznolikost i usluge ekosistema, konzervirane su kroz	Umjereno se poboljšava - nastavljene aktivnosti nakon 2020.	Umjereno

	učinkovito i dobro upravljane, ekološki reprezentativne i dobro povezane sisteme zaštićenih područja i druge učinkovite mjere zaštite, integrirane u šire kopnene i morske krajolike		
AICHI cilj 12	Do 2020. spriječeno je izumiranje ugroženih vrsta, a njihov status očuvanja, posebno onih najugroženijih, poboljšao i održiv	Stagnira - nema značajnih promjena nakon 2020.	Donekle značajan
AICHI cilj 13	Do 2020. održava se genetska raznolikost uzgajanih biljaka i uzgajanih i pripitomljenih životinja i divljih rođaka, uključujući druge socio-ekonomski kao i kulturno vrijedne vrste, a razvijene su i provedene strategije za minimiziranje genetske erozije i zaštitu njihove genetske raznolikosti	Umjereno se poboljšava - nastavljene aktivnosti nakon 2020.	Umjeren
AICHI cilj 14	Do 2020. ekosistemi koji pružaju osnovne usluge, uključujući usluge povezane s vodom i doprinose zdravlju, egzistenciji i dobrobiti, obnavljaju se i čuvaju, uzimajući u obzir potrebe žena, autohtonih i lokalnih zajednica, te siromašnih i ranjivih	Umjereno se poboljšava - nastavljene aktivnosti nakon 2020.	Donekle značajan

AICHI cilj 15	Do 2020. poboljšana je otpornost ekosistema i doprinos biološke raznolikosti zalihama ugljika kroz očuvanje i obnavljanje, uključujući obnavljanje najmanje 15% degradiranih ekosistema, čime se doprinosi ublažavanju i prilagodbi na klimatske promjene i borbi protiv opustinjavanja	Umjereno se poboljšava - nastavljene aktivnosti nakon 2020.	Umjeren
AICHI cilj 16	Do 2015. na snazi je i djeluje Nagoya protokol o pristupu genetskim resursima i pravednom i nepristrasnom dijeljenju koristi proizašlih iz njihove upotrebe, u skladu sa zakonodavstvom države	Stagnira - nema značajnih promjena nakon 2020.	Donekle značajan
AICHI cilj 17	Do 2015. sve strane su razvile, usvojile kao instrument politike i započele sa provedbom učinkovite, participativne i ažurirane državne strategije i akcionog plana za biološku raznolikost	Na putu ili održavanju postizanja cilja -nastavljene aktivnosti nakon 2020.	Značajan
AICHI cilj 18	Do 2020. tradicionalna znanja, inovacije i prakse autohtonih i lokalnih zajednica relevantnih za očuvanje i održivu upotrebu biološke raznolikosti i njihovo uobičajeno korištenje bioloških resursa poštuju se, podložni su državnom zakonodavstvu i relevantnim	Umjereno se poboljšava - nastavljene aktivnosti nakon 2020.	Neznatan

	međunarodnim obvezama, te se u potpunosti integriraju i odražavaju u provedbi Konvencije uz puno i učinkovito sudjelovanje autohtonih i lokalnih zajednica, na svim relevantnim nivoima		
AICHI cilj 19	Do 2020. znanje, naučna baza i tehnologije povezane s biološkom raznolikošću, njezinim vrijednostima, funkcioniranjem, statusom i trendovima te posljedicama gubitka poboljšavaju se, široko dijele i prenose te primjenjuju	Umjereno se poboljšava - nastavljene aktivnosti nakon 2020.	Neznatan
AICHI cilj 20	Najkasnije do 2020. mobilizacija finansijskih sredstava za učinkovitu provedbu Strateškog plana za biološku raznolikost 2011. - 2020. iz svih izvora, a u skladu s konsolidiranim i dogovorenim procesom u Strategiji za mobilizaciju resursa, trebala bi se znatno povećati u odnosu na sadašnji nivo. Ovaj će cilj biti podložan promjenama koje su ovisne o procjenama potreba za resursima koje će strane izraditi i izvijestiti.	Umjereno se poboljšava - nastavljene aktivnosti nakon 2020.	Donekle značajan

Sažetak za donosioce odluka sa opštim i užim preporukama

1. Osigurati veću podršku umrežavanju organizacija civilnog društva sa planskim razvojem aktivnosti u ovoj oblasti (Mreža EKO BiH, Mreža za zaštitu prirode BiH, Koalicija za zaštitu rijeka BiH, Savez za šume BiH itd.). Formirati bazu podataka realiziranih projekata i pripremiti i usvojiti Strategiju CEPA (engl. Communication, Education and Public Awareness) komunikacije, edukacije i javne svijesti u Bosni i Hercegovini.
2. Osigurati veću integraciju nacionalnih ciljeva BiH o biološkoj raznolikosti u postojeće i nove prostorne planove u Bosni i Hercegovini. Pripremiti Studiju o ekonomskoj valorizaciji ekosistema i biološkoj raznolikosti (TEEB) i uskladiti postojeće i nove strategije razvoja.
3. Zadužiti institucije i sektore sa različitih nivoa koje su nadležne za okoliš da dostavljaju godišnji izvještaj o vrijednostima pozitivnih i negativnih poticaja i subvencija na osnovu kojih bi se formirao zajednički izvještaj o napretku u postizanju nacionalnih ciljeva o biološkoj raznolikosti i osigurao kontinuitet praćenja poticaja i subvencija koje imaju efekte na biološku raznolikost.
4. Nastaviti aktivnosti na izradi i usvajanju akcionih planova za održivu proizvodnju i potrošnju prirodnih resursa u Bosni i Hercegovini.
5. Nastaviti aktivnosti na inventarizaciji ekosistema i tipova staništa, flore, faune i gljiva u Bosni i Hercegovini. Izraditi knjigu Vaskularne flore FBiH.
6. Intenzivirati aktivnosti na mapiranju područja ekonomski važnih vrsta za poribljavanje i uzgoj i pripremiti i implementirati strategije za razvoj akvakulture i poribljavanja ekonomski važnih vrsta u Bosni i Hercegovini. Donijeti i usvojiti zakon o šumarstvu FBiH i osigurati veće kontrole tokom procesa implementacije certificiranja šumskih resursa u Bosni i Hercegovini.
7. Uz uspostavu baze podataka intenzivirati aktivnosti na uspostavi sistema prioritizacije izgradnje najvećih i najznačajnijih prečistača u Bosni i Hercegovini sa monitoringom kvaliteta otpadnih voda.
8. Implementirati prioritete i mjere iz Federalne strategije zaštite okoliša, Strategije zaštite životne sredine RS-a i Strategije zaštite životne sredine Brčko Distrikta, posebno koje se odnose na oblast upravljanja otpadom.
9. Donijeti Strategiju za invazivne vrste u BiH i kompletirati liste invazivnih vrsta.
10. Uspostaviti nova zaštićena područja i naročito ona koja sadrže visokoplaninske, gorske, reliktno-refugijalne i/ili kraške ekosisteme, uključujući pripadajuća močvarna područja.
11. Intenzivirati aktivnosti na mapiranju, biološkim istraživanjima i početnim procedurama za uspostavu dodatnih zaštićenih područja u Bosni i Hercegovini i osnivanju novih ili imenovanju postojećih institucija koje će upravljati zaštićenim područjima prirode.
12. Izraditi nedostajuće Crvene liste/Crvene knjige u BiH i unaprijediti/revidirati postojeće. Izraditi i usvojiti akcione planove za zaštitu najugroženijih taksona u BiH.
13. Nastaviti aktivnosti na identifikaciji i evaluaciji stanja postojećih autohtonih genetičkih resursa u Bosni i Hercegovini sa unaprjeđenjem postojećih i izradom potrebnih zakonskih i podzakonskih akata koji se bave problematikom genetičkih resursa.
14. Učiniti dostupnim javnosti originalna naučna istraživanja statusa pojedinih bioloških grupa naročito u okviru ekosistema koji pružaju esencijalne ekosistemske servise. Ojačati mehanizam nadzora nad izdavanjem i provedbom potrebnih okolinskih dozvola. Uspostaviti monitoring sa bazom podataka o povećanju otpornosti ekosistema i uvećanom doprinosu zalihama ugljika kroz obnovu i zaštitu ekosistema u Bosni i Hercegovini.
15. Uspostaviti stručne i radne timove za podršku i koordinaciju NBSAP-a na nivou Vijeća ministara BiH, izrada neophodnih baza podataka, osiguravanje finansijskih sredstava te formiranje stručnih timova za pripremu i

realizaciju projekata ove oblasti i uspostava stabilnih i usklađenih mehanizama u BiH. Nastavak aktivnosti pošumljavanja i istaživanja kopovskih jezera.

16. Uspostaviti sinhronizirani kvalitetan pravni okvir BiH te ratificirati Protokol iz Nagoye.
17. Planirati NFP sastanke na regionalnom nivou. Revidirati NBSAP. Finansijski podržati i promovirati CHM u naučnoj zajednici.
18. Nastaviti istraživanja u oblasti tradicionalnih znanja i praksi, te dokumentovati isto. Uspostaviti centre za očuvanje tradicionalnih znanja i praksi. Vršiti monitoring tradicionalnih znanja i praksi naročito onih bitnih za biološku raznolikost. Uspostaviti stručne timove.
19. Nastaviti održavati web stranicu CHM-a i unaprjeđivati baze podataka i forume za razmjenu podataka. Organizirati seminare, konferencije i simpozije radi očuvanja biološke raznolikosti na lokalnoj, regionalnoj i globalnoj razini. Jačati saradnju na svim nivoima, uključujući i međunarodni.
20. Implementirati mjere o mobilizaciji resursa propisanim Strategijom zaštite okoliša 2022-2032 FBiH, Strategijom zaštite životne sredine RS 2022-2032, Strategijom zaštite životne sredine Brčko Distrikta 2022-2032.

dr. sc. Elvedin Šabanović

dr. sc. Aldin Boškailo

Vojo Milanović BA

Reference

BiH ESAP 2030+ – www.esap.ba
Drugi pregled stanja okoliša u BiH – www.fzofbih.org.ba
Federalna Strategija zaštite okoliša 2022-2032 - www.fzzpr.gov.ba
Hasanbegović H. 2008. Gljive – šumsko bogatstvo Bosne i Hercegovine. ISBN: 978-9958-41-275-2
ISZP FBiH – www.e-prirodafbih.ba
ISZP RS – www.e-priroda.rs.ba
IV i VI nacionalni izvještaj Bosne i Hercegovine prema CBD-u – www.fmoit.gov.ba; www.chm.cbd.int
Konvencija o biološkoj raznolikosti (CBD) – www.cbd.int
NBSAP - www.cbd.int
Okvirni dokument Strateškog plana ruralnog razvoja BiH 2023-2027 – www.vijeceministara.gov.ba
Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) 2005 - www.oecd.org
Peti nacionalni izvještaj prema CBD-u BiH – www.fmoit.gov.ba
Procjena stanja prirode BiH – www.procjenaprirode.ba
SECAP – www.eu-mayors.ec.europa.eu
Strategija Evropske unije za biološku raznolikost (2020) – www.eur-lex.europa.eu
Strategija zaštite životne sredine Brčko Distrikta 2022-2032 – www.ppipo.bdbih.gov.ba
Strategija zaštite životne sredine RS 2022-2032 – www.vladars.rs
Strateška studija o procjeni uticaja na okoliš FBiH – www.fmoit.gov.ba

„Eksterni izvještaj o realizaciji strategije i akcionog plana za zaštitu biološke raznolikosti Bosne i Hercegovine 2015-2020“ je izrađen uz podršku regionalnog projekta SMART Balkan – Civilno društvo za povezan Zapadni Balkan kojeg implementira Centar za promociju civilnog društva (CPCD), Center for Research and Policy Making (CRPM) i Institute for Democracy and Mediation (IDM) a finansijski podržava Ministarstvo vanjskih poslova Kraljevine Norveške.

Sadržaj „Eksternog izvještaja o realizaciji strategije i akcionog plana za zaštitu biološke raznolikosti Bosne i Hercegovine 2015-2020“ je isključiva odgovornost Udruženja građana Fojničani i ne odražava nužno stavove Centra za promociju civilnog društva, Center for Research and Policy Making (CRPM), Institute for Democracy and Mediation i Ministarstva vanjskih poslova Kraljevine Norveške.